

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS EVOLÚCIÓJA AZ EMPÁTIÁS
ÉRZELEMDETEKTÁLÁS ÉS AZ AVERZÍV
SZEMÉLYISÉGJEGYEK TÜKRÉBEN

Tóth Ticiána Enikő, Péter-Szabó Osszián, Tóth Ádám

tohticike@gmail.com

psz.osszian@gmail.com

adam.tooth1993@gmail.com

SZTE BTK Pszichológiai Intézet

Tudományos Diákköri Konferencia dolgozat

Témavezető: Csábi Eszter

2014 őszi szemeszter

Tartalomjegyzék

A vonásszintű altruizmus evolúciója az empátiás érzélemdetektálás és az averzív személyiségjegyek tükrében.....	1
MÓDSZEREK.....	10
Részrtvevők.....	10
Vizsgálati eszközök.....	10
Önbevallásos Altruizmus Skála (Self-Report Altruism Scale – SRA).....	10
Big Five Kérdőív.....	10
Személyközi Reakciós Index (Interpersonal Reactivity Index – IRI).....	11
A „Szemből olvasás” teszt (Reading in the Eyes Test).....	11
Sötét Triád Skála (Dark Triad Scale).....	12
Élettel való elégedettség Kérdőív (Satisfaction With Life Scale – SWLS).....	12
Zuckerman Szenzoros Élménykeresés Skála (Sensory Sensation Seeking Scale – SSS) – 7-tételes rövid verzió.....	12
A vizsgálat leírása.....	12
EREDMÉNYEK.....	13
Vonásjegyek és altruizmus.....	13
Érzelmek detektálása és altruizmus.....	14
Élettel való elégedettség és altruizmus.....	14
Maladaptivitás és indiszkriminatív altruizmus.....	15
Segítő szakmák és altruizmus.....	16
Averzív személyiségjegyek és altruizmus.....	16
MEGVITATÁS.....	17
Vonásjegyek és altruizmus.....	17
Érzelmek detektálása és altruizmus.....	17
Élettel való elégedettség és altruizmus.....	19
Maladaptivitás és indiszkriminatív altruizmus.....	20
Segítő szakmák és altruizmus.....	20
Averzív személyiségjegyek és altruizmus.....	21
Kitekintés.....	21
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	25
MELLÉKLETEK.....	30
1. sz. melléklet: A teljes kérdőív.....	30

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

2. sz. melléklet: Az informált beleegyezés szövege.....	40
ABSTRACT.....	42

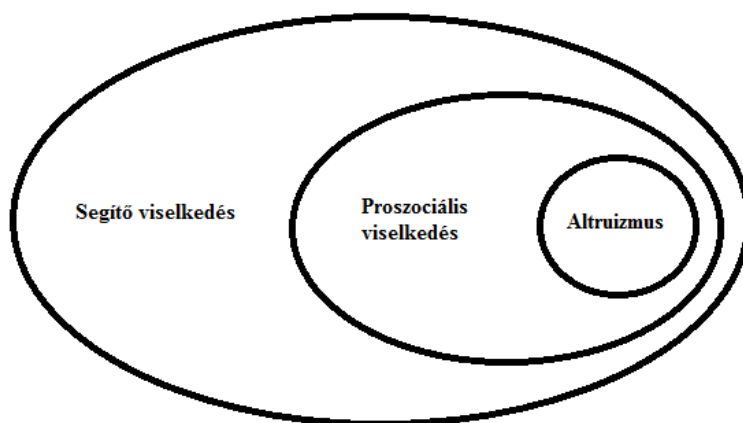
A vonásszintű altruizmus evolúciója az empátiás érzelemdetektálás és az averzív személyiségjegyek tükrében

Sokszor hallhatjuk a mindennapokban, hogy „Én nyitott vagyok az emberek felé.”, „Én segíteni szeretnék másokon.”, vagy „Szeretek új embereket megismerni”. De vajon ezek a gondolatok mindenki fejében ott vannak vagy csak a differenciálhatóan különböző személyiségű emberekre jellemzőek? Számos kutatás kereste már erre a választ, de napjainkban sincs konszenzus azzal kapcsolatban, hogy létezik-e „Az Altruista” személyiség. Az altruizmus vagy önzetlenség, egy olyan társas támogatási forma, amely a segítségnyújtástól, akár az önfeláldozásig is terjedhet. Olyan, a populáción belüli egyének közti interakcióról van szó, amely során az egyed akár még annak ellenére is segít, hogy ez számára hátrányokkal járhat. Alapvető evolúciós gyökerekkel rendelkezik, ezért kezdetben állatok viselkedésmintázatában figyelték meg, majd a kutatások az emberekre is kiterjedtek. A jelenség összetettségét mutatja, hogyha a természetes szelekció csupán klasszikus matematikai modelleket követne, akkor a különböző fajok az utódnemzésen és a szülői nevelésen kívül semmiféle pozitív szociális (vagy proszociális) viselkedést nem tanúsítanának egymás felé (Hamilton, 1964). Azt láthatjuk azonban, hogy a természetben sem ez teljesül. Például a reprodukciós funkcióit már befejező állat, bár önmagára közvetlenül pozitívan ható célokkal nem rendelkezik, mégis segítheti viselkedésével fajtársait – ebből fakadóan minden tevékenysége altruistának minősül. Így az életben maradáson és a genetikai sokszínűségének kihasználásán kívül egy ismerősi kapcsolat is elegendő ahhoz, hogy előnyben részesítse a „vonás-segítés” fennmaradását. Ilyen viselkedés lehet például egy nevelés alatt álló alom esetén, ha a szülők a lehető legjobban csökkentik a testvérek közötti verseny káros hatásait; ez a nevelési-büntetési feladatuk akkor a legkönnyebben végrehajtható, ha a testvérek édes testvérek (Williams, 1971).

Ennek az összetett segítségnyújtó viselkedésnek az előzményei specifikusan a primátáknál is megfigyelhetők. Az emberekhez hasonlóan esetükben is szempont hosszú távon a kapcsolataik minősége. Az őket jellemző kölcsönösség egyik legfontosabb alapja ugyanis az, hogy a múltban mennyire jellemezte a felek interakcióit az adás és a kapás (Trivers, 1971; Jaeggi, De Groot, Stevens és Van Schaik, 2013). A humán reciprok altruizmus megjelenését a pleisztocén korra teszik, hiszen feltehetően ezt megelőzően jelentek meg azok a feltételek, amelyek segítették az altruizmus kialakulását, mint például a meghosszabbodott élettartam, az alacsony területi szóródás, a kölcsönösségen alapuló, stabil, függőségi viszonyban lévő szociális csoportok és a hosszú ideig tartó szülői gondoskodás (Kulcsár,

1999). *Krueger* (2003) azt találta, hogy a kölcsönösség és a vérszerinti rokonság a legerősebb bejósolói a segítségnyújtásnak, ezeknek a feltételei pedig már a pleisztocén korban is megvoltak.

Fontos megkülönböztetnünk a segítségnyújtás három szintjét, amelyek (1) a segítő viselkedés, (2) a proszociális viselkedés és (3) az altruizmus. Ezekben a fogalmakban közös, hogy mindhárom a segítségnyújtás résztvevői – tehát a segítők és a segítségben részesülők – közti interakciókat írják le. Abban különböznek viszont, hogy míg a segítő magatartás általában szakmai és munkai kötelezettségekkel jár, és szervezet is végezheti, addig a proszociális viselkedés esetén egyéni, belsőleg generált és önkéntes a támogatás. Az altruizmus pedig egy ennél is szűkebb kategória, ahol a segítőt már távlati célok és empátia is jellemzi (*Hewstone és Stroebe*, 2007). Az 1. ábrán ezeknek a fogalmaknak a viszonya látható.

1. ábra: A segítségnyújtás, a proszociális viselkedés és az altruizmus viszonya (*Hewstone*, 2007).

Az altruizmust számos szempontból lehet megközelíteni, tehát biológiai-evolúciós, interperszonális és individualista szemszögből is. Az evolúciós megközelítés szerint az altruizmus három szintjét különböztethetjük meg, (1) a családtagoknak, (2) az ismerősöknek és (3) idegeneknek való segítséget. *Hamilton* (1964) úgy vélte, hogy az altruista hajlamok elterjedésében a rokonszelekció kulcsfontosságú szerepet tölt be. A nepotizmus, azaz a rokoni segítség során nemcsak a közvetlen családtagok, hanem a közvetett rokonok is részesülnek az altruizmusban. Azok a viselkedésformák, amelyek a közeli rokonoktól túl sok erőforrást vesznek el, evolúciós szempontból nem adaptívak, így nem fognak fennmaradni. A gén tekintetében ennek kiküszöbölésére a megoldás az, hogy az egyed nagyobb számú távoli rokon bevonásával jusson erőforrásokhoz. Ennek a folyamatnak a leírására a *teljes rátermettség* fogalmát alkotta meg *Hamilton* (1964), ami a személyes utódokon keresztüli és a közvetett rokonok által közvetített fitness összessége. Az ilyen jellegű viselkedésformák

elterjedése attól függ, hogy mekkora költséggel (energia-, idő- és erőforrás befektetéssel) bírnak, így a kis költséggel járó viselkedésformák hamarabb és nagyobb számban terjednek el, mint a nagyobb költséggel járók. A *Hamilton-szabály* szerint az altruista viselkedés csak akkor valósul meg, ha az nagyobb genetikai nyereséggel jár, mint fitnessbeli veszteséggel. Ezt a jelenséget megfigyelték emberi populáción, törzsi közösségekben is, ahol a közeli rokonok elsőbbséget élveztek a távoliakkal és az idegenekkel szemben, annak érdekében, hogy a genetikai képviselőt gyarapodjon. Azonban a napjaink ipari társadalmában jellemző örökbefogadást ez az elmélet nem támogatja, hiszen itt ez a folyamat nem a családtagok között, hanem idegenek között is végbe megy (*Hamilton, 1964*).

A biológiai-evolúciós szemlélet szerint az altruizmus másik szintje a reciprok altruizmus, amely azt mondja ki, hogy az önzetlenség nemcsak a rokonokra, hanem ismerősökre is kiterjedhet. Itt a kialakított kapcsolat kölcsönösségre, viszonzásra épül. Mindkét fél számára előnyös, mert nyereséges kimenetelű és a jövőben is fennáll, azonban ennek megvalósulásához szükséges a csalók kiszűrése (*Bereczkei, 2008*). *Trivers* (1971) szerint a segítség ott jelenik csak meg, ahol ennek költsége viszonylag kicsi, az előnye azonban ehhez képest nagy. Emellett abban az esetben is megmutatkozik, ha van mód azoknak az egyedeknek, egyéneknek az azonosítására vagy kizárására, akik ugyan elfogadják a segítséget, de ezt később nem viszonzozzák.

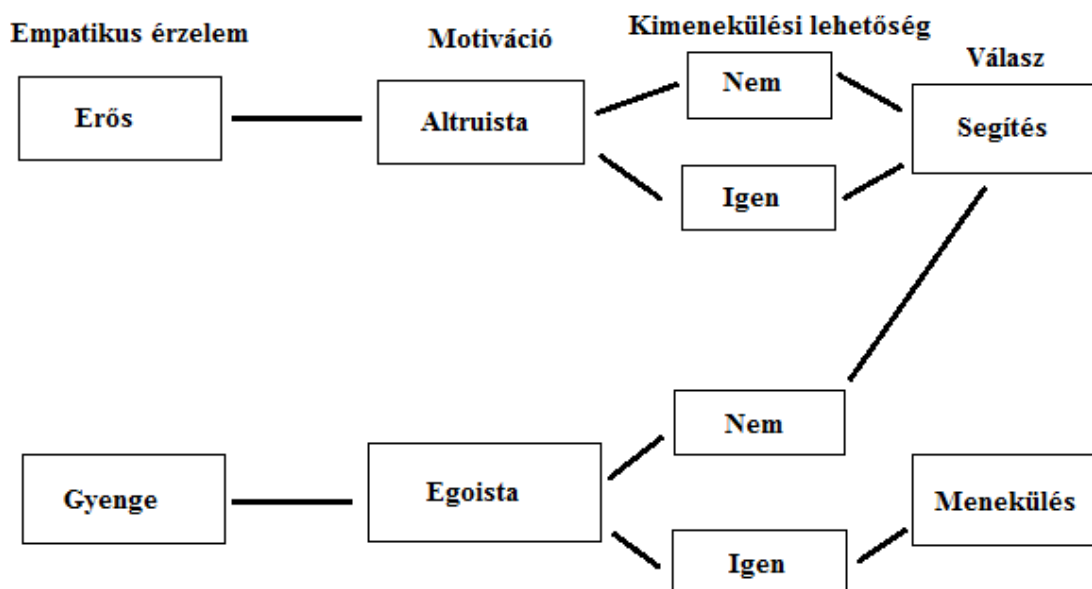
Indiszkriminatív altruizmusról beszélünk, ha a segítségnyújtás ismeretlenekre, idegenekre is irányul és nem is feltétlenül jár viszonzással. Ebben az esetben már a pusztán nyereségen felül morális és kulturális értékek is szerepet kapnak, illetve olyan lelki tényezők, amelyek a másikon való segítséget facilitálják. Ennek kialakulását három elmélet próbálta feltárni, az egyik ezek közül maladaptív folyamatnak feltételezi a jelenséget, miszerint a konszenzuális közösséget, társadalmat összetartó szabályok és normák rontják az egyén lehetőségeit, túlélési esélyeit. A részrehajlás nélküli altruizmus másik magyarázata lehet a kérkedés modell, mely az individuális szelekció során jött létre, és ebben az esetben az altruista célja az, hogy az adott közösségen belül hosszútávra biztosítsa magas presztízsét és hírnevét. A harmadik elgondolás szerint pedig a csoportszelekció felelős az altruista magatartásért, amelynek során az egyéni szinten történő áldozatok megtérülnek a csoport szempontjából (*Bereczkei, 2008*).

Egyes megközelítések szerint az altruista viselkedést legjobban az affektív, érzelmi hatások, és azok másokon való felismerése határozza meg. Az *észlelés-cselekvés empátia modellje* kimondja, hogy az altruista viselkedés szempontjából az empátia kulcsfontosságú szerepet tölt be (*Decety és Grèzes, 2006*). Ez azt jelenti, hogy a személy észleli, majd osztozik

a szenvedő személy érzelmeiben, és tulajdonképpen az ő saját szenvedésének feloldása érdekében tesz lépéseket a segítségnyújtásra. Ezt az is alátámasztja, hogy még az egyén számára túlságosan költségesnek ítélt helyzetekben is segít, valamint akkor is, ha könnyedén távozhatna onnét (Preston és de Waal, 2002; Stocks, Lishner és Decker, 2009). Bár az emberek többségénél a segítség egoisztikus célokból fakad, mint például személyes distressz feloldása, segítségnyújtás elmulasztásából fakadó nyilvános szégyen elkerülése (Batson és Shaw, 1991), bánat elűzése (Batson és mtsai, 1989) és a vágy valaki felvidítésára (Batson és mtsai, 1991; Kruger, 2003), másoknál ez a magatartás önzetlenségből ered. Mathur, Harada, Lipke és Chiao (2010) kutatásukban azt találták, hogy bár az emberiség felé tanúsított motiváció az affektív feldolgozással – együttérzéssel – áll összefüggésben, az átlagon felüli empátia és altruista motiváció az ember saját csoportja felé kognitív szintű feldolgozást is feltételez (távlati perspektíva felvétel). A kutatásukban afrikai-amerikai és kaukázusi-amerikaiak idegrendszeri válaszait vizsgálták úgy, hogy vagy saját, vagy a másik csoport tagjairól láttak jelenetet, amiben azok szenvedtek. Eredményül azt kapták, hogy a kaukázusi-amerikaiak azonos idegrendszeri válaszokat mutattak a szenvedő afrikai-amerikaiak láttán is, viszont az afrikai-amerikaiak saját csoporttagjaik esetében magasabb empátiát mutattak. A saját csoport felé mutatott empátiára számos magyarázat született, amelyek közül a legvalószínűbb az, hogy mindkét esetben a reciprok altruizmus jelensége figyelhető meg, azonban a kaukázusi-amerikaiakat kognitív szinten befolyásolja, hogy ők a többség, és annak érdekében, hogy egalitáriánusabbnak tűnjenek, nem mutatnak fokozottabb idegrendszeri válaszokat. A kognitív befolyásoló szempontra másik példa Stellar, Feinberg és Keltner (2014) kísérlete, ahol a résztvevőket előzetesen tájékoztatták, hogy a kísérletben megismert személy egoista vagy nem, tehát jellemzi-e egyfajta önzés, majd a személyt szenvedni látták. Az önző személyek bizalmatlanságot keltettek a kísérleti személyekben, ami csökkent proszociális érzelmi és pszichológiai válasszal járt együtt (Stellar és mtsai, 2014).

Batson (1987, 1991) úgy gondolta, hogy létezik olyan, hogy valódi altruisztikus motiváció, amelynek az elsődleges forrása az empátia, vagyis az empátiás törődés, mint érzelmi válasz. Batson elmélete (1987, 1991) napjaink talán legátfogóbb megközelítése abból a szempontból, ha a segítség és ennek érzelmi háttérével kapcsolatos kérdésekre keressük a választ. Úgy vélte, hogy a megfigyelő, segítő személy érzelmei három úton vezethetnek a segítő magatartáshoz. Mindhárom módnak az alaphelyzete az, hogy valaki megfigyel egy szükséghelyzetben lévő személyt. Az első esetben, amelyet *megerősítési útnak* nevez, nem elég, hogy csak megfigyeljük a segítségre szoruló személyt, fontos, hogy a megfigyelő elhiggye, hogy a segítő viselkedés valamilyen megerősítéshez vezethet. Ebben az esetben a

segítő magatartásért hozott áldozat és a segítőre gyakorolt haszon mérlegre kerül, a végső cél a segítő érdekének védelme, tehát itt egyértelműen egoisztikus segítségnyújtásról beszélhetünk. A második megközelítési mód az *arousal csökkentési út*, amely esetében a megfigyelőben a megfigyelt szituáció kapcsán a célszemély negatív arousalt kelt, vagyis személyes distresszt és szorongást él át a megfigyelő. Erre az averzív arousalra olyan tényezők hatnak, mint a célszemély szenvedésének súlyossága és jellege. Ez alapján minél nagyobb a megfigyelő személyes distressz érzése, annál nagyobb a csökkentésére irányuló motiváció. A harmadik esetben, melyet *empátia-altruizmus útnak* nevez – ezt láthatjuk a 2. ábrán –, nem más történik, minthogy a megfigyelő belehelyezkedik a célszemély nézőpontjába, helyzetébe és elképzei gondolatait, érzéseit. Batson (1987) úgy gondolja, hogy ez a reaktív érzelmi válasz a valódi altruizmus motivációjának forrása.

2. ábra: Az empátia-altruizmus út modellje (Hewstone, 2007 alapján).

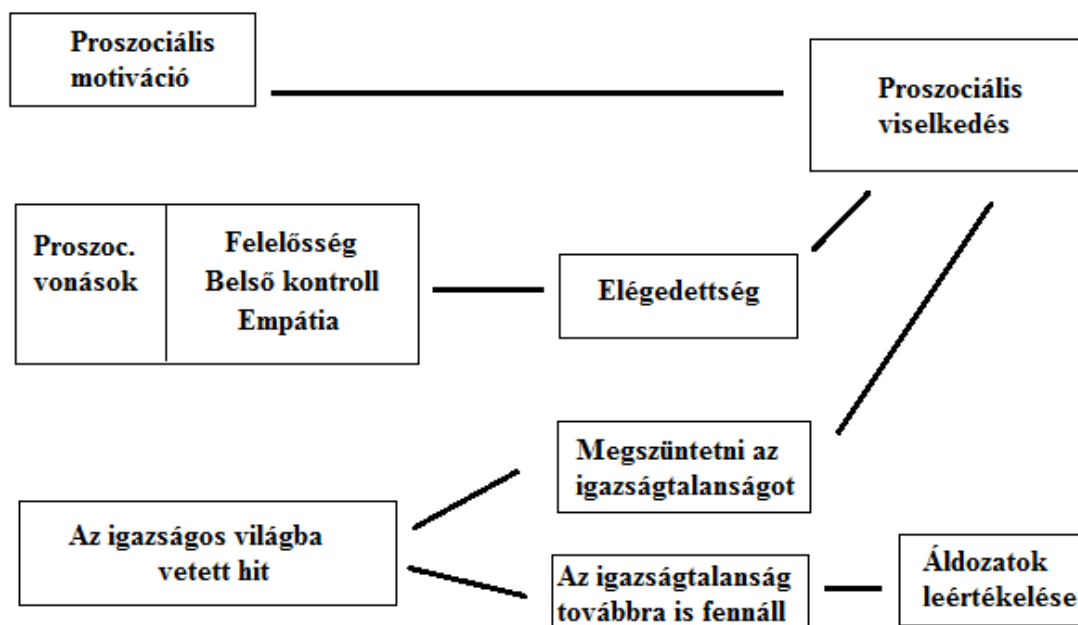
A biológiai-evolúciós elméletek mellett az altruizmus interperszonális, személyközi aspektusból is gyakran vizsgált jelenség. Ez a megközelítés elsősorban az emberek közti kölcsönös függésre helyezi a hangsúlyt. Jelen kutatás szempontjából ez a megközelítés kevésbé kerül előtérbe, mert ebben az esetben a szituatív és a csoportot meghatározó tényezők dominálnak, amik nem teszik lehetővé az altruizmus vizsgálatát az egyén szintjén. E szerint a szemlélet szerint a segítségnyújtást az áldozat szükségletei, rászorultsága és a segítőtárhoz való hasonlóság is befolyásolja. Nagyobb valószínűséggel fogunk segíteni azoknak, akik hozzánk hasonlóak, és azoknak, akikről úgy gondoljuk, hogy megérdemlik a segítséget, mert

nem az egyének felelősek saját problémáikért. Ez alapján a segítségnyújtás legfontosabb összetevői a szükséghelyzet felismerése, a megérdemeltség és a hasonlóság. *Darley és Latané* (1968) szerint az első lépés a segítségnyújtásban a segítség szükségességének azonosítása, majd ennek tudatosítása. A zajos és zsúfolt környezetben azonban csökken annak valószínűsége, hogy észlelni tudjuk azt, ha valaki segítségre szorul (*Korte, Ypma és Toppen*, 1975). Feltehetőleg ez az egyik oka annak, hogy egy csendes kisvárosban valószínűbben segítenek egymásnak az emberek, mint egy nagyvárosban (*Eisenberg*, 1991). Fontos még eme tényezők mellett az aktuális hangulatunk is, hiszen, ha boldogok, elégedettebbek vagyunk, akkor ez a jó hangulat serkenti a segítségnyújtó magatartást. Olykor a rosszkedv is serkentheti a segítséget, de teljesen más okokból (*Cunningham, Steinberg és Grev*, 1980; *Cunningham, Shaffer, Barbee, Wolff és Kelley*, 1990; *Eisenberg és Fabes*, 1991). Az altruizmus személyek közötti aspektusával kapcsolatban azonban szerintünk a legfontosabb meghatározást *Latané és Darley* (1969) fogalmazta meg, miszerint, a társas helyzet, az altruizmus legfontosabb komponense, nagyban befolyásolja, hogy segítőkész vagy passzív lesz az egyén az adott szituációban.

A vonásszintű altruizmus létét régóta vita övezi, az utóbbi évek központi kérdése volt a témában, hogy vajon van-e kapcsolat a személyiség és az altruizmus között. Az elsők között *Batson és munkatársai* (1986) vizsgálták ezt a kérdést, és azt találták, hogy a genuin módon altruista személyiség akkor is segít, ha a szituáció elhagyható (*Kulcsár*, 1999). Ez az eredmény szembehelyezkedik például az interperszonális nézőponttal, amely szerint az altruizmus egy kifejezetten szituatív jelenség. Többek között ezért kutatásunk egyik célja annak vizsgálata, hogy az altruista segítségnyújtás személyiség-lélektani, individualista szintjének milyen mértékben van evolúciós megalapozottsága. Emellett céljaink közé tartozik, a téma vizsgálata révén, az altruizmust mérő pszichometriai eszköz (Self-Reported Altruism Scale – SRA) magyar, egyetemista mintán való adaptálása. Az altruizmus individualista módon való megközelítésének két alapvető típusa van: az egyik hangulati szempontból magyarázza ezt a jelenséget, míg a másik szerint az altruizmust állandósult személyiségjegyek határozzák meg (*Hewstone és Stroebe*, 2007).

Felvetődhet ez alapján az a kérdés, hogy létezik-e proszociális vagy altruista személyiség, és, ha igen, akkor milyen tényezők járulnak ehhez hozzá. Több különböző kutatás szerint akkor lehetséges, hogy a személyiség befolyásolja ezt a fajta viselkedést, amikor hosszabb távú kötelezettségekről van szó, például az önkéntesek esetében (*Allen és Rushton*, 1983; *Penner és Finkelstein*, 1998). Eme viselkedésforma elemei közé sorolják a társas felelősséget, az empátiát és a belső kontroll (*Griaziano és Eisenberg*, 1997; *Penner*,

Fritzsche, Craiger és Freifeld, 1995; Staub, 1974). Ezek mellett a proszociális vagy altruista személyiség további jellemzője még az igazságos világba vetett hit, vagyis az az elképzelés, hogy az emberek azt kapják, amit megérdemelnek (Lerner, 1980). Ezt láthatjuk a 3. ábrán.

3. ábra: A proszociális személyiség modellje (Hewstone, 2007).

Azok a nézetek, amelyek szerint az ember különböző helyzetekben mutatott viselkedésében nincsen konzisztencia, szemben állnak a vonás szintű altruizmus elméletével (specifititás és általánosságprobléma). A Self-Report Altruism Scale (SRA, Önbevallásos Altruizmus Skála) pedig éppen egy állandóan fennálló altruista viselkedés feltárását szolgálja, azáltal, hogy a kitöltőnek olyan különböző segítségnyújtást feltételező élethelyzetekről kell nyilatkoznia, amelyekkel életében már találkozhatott, és e tapasztalatok alapján mérhetjük fel segítségnyújtási viselkedését. Az SRA kritikája, hogy nincs egy általános konzisztencia a szituációk között, vagyis az egyes alkalmakkor nyújtott segítség nem függ össze a többivel, és ez kevés bármilyen vonás koncepciójának felállításához. Ellenérvként Rushton, Chrisjohn és Fekken (1981) azt a példát hozzák, hogy az oktatóktól is helytelen volna, ha a tanulók tudását egy-két feleletválasztós tételből ítélnék meg, mert kevés tétel esetén az interkorreláció nagyon csekély lenne – ez a személyiség feltérképezésénél is így van. Rushton és munkatársai (1981) úgy vélik, hogy létezik altruizmus mint vonás, tehát egyes emberek konzisztensen jószívűbbek, segítőbbek és kedvesebbek másoknál, továbbá ezek az emberek a kortársak és a tanárok által is altruistábbnak vélték (Dlugokinski és Firestone, 1973). Feltételezéseiket pedig kérdőívük megalkotásával alá is tudták támasztani, azáltal, hogy a teszt pszichometriailag

stabilitást mutatott, illetve magas belső konzisztenciát, mindamellett, hogy az altruizmus skálán elért eredmény korrelált azzal, hogy kiket ítéltek altruistának (*Rushton és mtsai, 1981*).

Ashton, Paunonen, Helmes és Jackson (1998) kutatásukban arra keresték a választ, hogy a személyiségbeli jellemvonások és az altruizmus között fellelhető-e bármiféle kapcsolat. Ezt a Big Five Kérdőív karaktervonásai segítségével igyekeztek megválaszolni. Hipotézisként azt fogalmazták meg, hogy az olyan vonások, mint az empátia vagy a kötődés legfőképpen a rokonok közti altruizmussal állnak kapcsolatban, valamint a megbocsátás és a megtorlás mellőzése a reciprok altruizmussal mutat összefüggést. Eredményeik azt mutatták, hogy az empátia és kötődés faktorok pozitívan korreláltak a Barátságossággal, és negatív kapcsolatban álltak az Érzelmi stabilitás faktorával. A megbocsátás és a megtorlás elkerülése pedig pozitív kapcsolatban van mind a Barátságossággal, mind az Érzelmi stabilitással (*Ashton és mtsai, 1998*).

Marsh, Kozak és Ambady (2007) kutatásukban azt találták, hogy egy másik ember arc kifejezésén észlelt félelem kiváltja bennünk a segítségnyújtást, proszociális viselkedést. Emellett, hogy a félelem felismerése jobban bejósolta a proszociális viselkedést, mint a nem, a hangulat és az empátiaskálán elért pontszám (*Marsh és mtsai, 2007*).

A vonások figyelembe vétele mellett fontosnak éreztük, hogy a segítségnyújtást befolyásoló perszonopátiákat és személyiségbeli deficiteket is megvizsgáljuk, így a machiavellizmust, pszichopátiát és nárcizmust. *Christie és Geis (1970)* kezdetben *Niccolo Machiavelli* személyét vették alapul, így a machiavellizmus legfőbb jellemzőinek a cinikus világlátást, a moralitás hiányát és a manipulativitást tekintették. Később kiegészítették a jellemzőket a tervezéssel, szövetkezéssel és a népszerűség növelésével (*Shibing és Duyvendak, 1998*). Fontos megkülönböztetni a machiavellistát a pszichopatótól: a machiavellista nem impulzív, szem előtt tartja saját népszerűségét és a családtagjait nem manipulálja (*Barber, 1998; Hare és Neumann, 2008; Jones és Paulhus, 2011a*). Összességében elmondható, hogy a machiavellisták jellemzői három nagyobb csoportba oszthatók: (1) manipulatívak, (2) érzelmileg érzéketlenek és (3) jó stratégiák. A pszichopátia legfontosabb jellemzőinek az érzelmi sivárságot és az önkontroll deficitjét tartják (*Cleckley, 1941/1976; Hare, 1970; Lykken, 1995*). Jellemző rájuk a tervezés hiánya, amelyet gyakran az impulzivitásuk lehetetlenít el (pl. akkor is hazudnak az azonnali jutalomért, ha ez a hosszú távú tervüket tönkreteszi (*Paulhus és Jones, 2012*)). A nárcisztikus személyiségzavarban szenvedők interperszonális viselkedésükben hasonlóan működnek, mint a machiavellisták és a pszichopáták (érzelmi sivárság és manipuláció), azonban intrapszichésen egyfajta összeütközés keletkezik a grandiózus identitásuk és a háttérben húzódó magabiztosság-

hiányuk között (Jones és Paulhus, 2011b; Kernberg, 1975; Kohut, 1978). Folyamatos ego-megerősítés (Morf és Rhodewalt, 2001), önpusztító viselkedés (Vazire és Funder, 2006) és kognitív szinten nem szándékosan történő önbecsapás jellemzi őket (elhiszik, hogy kompetensek, amikor nyilvánvalóan túloznak (Paulhus és Williams, 2002)). A szenzoros élménykeresés vizsgálata így a machiavellizmus, pszichopátia és a nárcizmus korrelátumaiként jelenhet meg a segítségnyújtás szempontjából. Az érzelmi intelligencia tekintetében azt találták, hogy míg a nárcizmussal pozitívan korrelált, addig a pszichopátiával és a machiavellizmussal negatív együttjárást mutatott (Petrides, Vernon, Schermer és Veselka, 2011; Knust és Stewart, 2002).

Roberti (2004) azt találta, hogy az impulzív személyiség és a magas élménykeresés ötvözte olyan viselkedést eredményezhet, amiben a tervezés hiánya, vakmerőség és fokozott kockázatvállalás jelenik meg. A patológiák és agyi struktúrák közti kapcsolatot vizsgáló kutatások azt mutatják, hogy a személyes távolság preferenciái előrejelezhetnek pszichopatológiát, főleg az érzelmi sivárság miatt, ugyanis a vizsgálatokban az érzelmileg érzéketlen résztvevők a fizikai közelséget preferálták. Ez a kapcsolat a hidegszívűség és az interperszonális távolságszabályzás között az amygdala diszfunkcionális működésére is utalhat (Kennedy, Glascher, Tyszka és Adolphs, 2009; Vieira és Marsh, 2014). Marsh és munkatársai (2013) azt mutatták ki, hogy az amygdala aktivitásának csökkenése részben akkor történik, ha egy sérülést máson észlel a személy. Az empátikus, fájdalomra adott válaszok mind az amygdalában, mind a rostrális anterior cinguláris kéregben negatívan korreláltak a pszichopátia súlyával fiatalok esetében.

Az eddig összefoglalt szakirodalom alapján kutatási hipotéziseink a következők. 1) Az Önbevallásos Altruizmus Skála (továbbiakban SRA) különböző elemei között konzisztencia van, az egyes viselkedésformák gyakorisága bejósolja a többiét. Ezáltal azt feltételezzük, hogy az altruizmus vonásszintű személyiségjellemzőként is jelen lehet az egyéni szinten, tehát nemcsak a szituáció határozza meg ezt a magatartásformát. Ezt a hipotézisünket, miszerint az altruizmus személyiségvonásként jelenik meg, a Big Five Kérdőív, valamint a Szenzoros Élménykeresés (Sensory Sensation Seeking Scale – SSS) egyes alszálláin elért eredmények és az SRA-n elért eredmények együttjárásával szeretnénk alátámasztani. Így feltételezzük, hogy az altruista személyiség, amit a magas SRA érték mutat, összefüggésben van a BFQ Barátságosság, Érzelmi stabilitás és Nyitottság faktoraival. 2) Emellett hipotézisünk, hogy az altruizmus összefügg az empátiával és az érzelmek felismerésének képességével, a nőknél magasabb lesz az altruizmus szintje. 3) Feltételezzük továbbá, hogy akik elégedettebbek az életükkel, tehát magasabb pontszámot érnek el az Élettel való elégedettség Skálán,

(Satisfaction With Life Scale – továbbiakban SWLS), azok gyakrabban segítenek vagy hajlamosabbak segíteni másokon. 4) Hipotézisünk, hogy azok, akik altruistábbak, elégedettebbek az életükkel és magasabb pontszámot érnek el a BFQ Energia dimenzióján is, tehát az indiszkriminatív altruizmus nem maladaptív jelenség. 5) Az eddigiek alapján és a korábbi szakirodalmakra alapozva azt feltételezzük, hogy a magas altruizmus szint inkább a segítő jellegű szakmát választóknál jelenik meg (Coulter, Wilkes és Der-Martirosan, 2007). 6) Azt feltételezzük, hogy aki altruistább, az kevésbé nárcisztikus, és nem jellemzik pszichopátiás jegyek, valamint, hogy az altruizmus és a machiavellizmus összefüggést mutat, az összeszedettség és stratégikus látásmódjuk következtében.

Módszerek

Résztvevők

A mintaválasztásnál hozzáférési alapú kényelmi mintavételt alkalmaztunk. A minta 49 egyetemistából állt (átlag életkor=20,78, $SD = 1,61$). 39 nő és 10 férfi vett részt a kutatásunkban, javarészt pszichológus és tanár szakos hallgatók, tehát a minta nemileg nem kiegyenlített. Fizetségben nem részesültek, valamennyien önkéntesen vettek részt a vizsgálatban, amelynek megkezdése előtt részletesen tájékoztattuk őket a vizsgálat menetéről és céljáról. A mintából két fő esett ki, akiknek a kérdőíve nem, illetve hiányosan került vissza hozzánk.

Vizsgálati eszközök

Önbevallásos Altruizmus Skála (Self-Report Altruism Scale – SRA)

Altruizmus mérésére alkalmas skála, 20 tételből áll. A tételek olyan különböző szituációkat írnak le, ahol lehetőség van segítségnyújtásra. A résztvevőknek az egyes tételekre a szerintük megfelelő kategóriával kell válaszolni, melyek a következő gyakoriságok: *soha – egyszer – több, mint egyszer – gyakran – nagyon gyakran*, annak függvényében, hogy addigi életük során hányszor nyújtottak segítséget az adott helyzetben (Rushton és mtsai, 1981).

Big Five Kérdőív

A Big Five Kérdőív (Big Five Questionnaire – BFQ) a személyiség mérésére irányuló kérdőív, amelynél a személynek önmagát kell jellemeznie. 132 tételből áll, a személy alapvető motivációs, érzelmi és interperszonális jellegzetességeit méri öt faktoron keresztül. Az egyénnek egy 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán kell eldöntenie, hogy az adott állítás mennyire

igaz rá. A BFQ-n megjelenő öt faktor az (1) Energia, (2) Barátságosság, (3) Lelkiismeretesség, (4) Érzelmi stabilitás és (5) Nyitottság, mindegyik faktor két alskálára bomlik, amelyeken a főbb faktorokon belül finomabb osztályozást tesznek lehetővé. Az első dimenzió az Energia, az extraverzióknak felel meg, két alskálája a Dinamizmus és a Dominancia. Azok, akik ezen a skálán magas pontszámot érnek el, általában társaságkedvelők, energikusak, aktívak, bőbeszédűek. A második faktor a Barátságosság, amelynél a magas pontszámból arra következtethetünk, hogy a személy önzetlenebb, több együttérzést mutat mások felé, az alacsony pontszámot elérő személy pedig egocentrikusabb, versengőbb és kevésbé bízik másokban. A Barátságosság két alskálája az Együttműködés/Empátia és az Udvariasság. A Lelkiismeretesség dimenzió alskálái a Pontosság és a Kitartás, amelyek esetében, ha a személy magas pontszámot ér el, akkor megbízhatóság, rendszeresség és pontosság jellemzi őt. Az Érzelmi Stabilitás két alskálája az Emocionális kontroll, valamint az Impulzivitás kontroll, melyeknél a magas pontszám elérése mutatja a jó stressztűrést, kiegyensúlyozottságot, valamint a düh és ingerlékenység szabályozását. A Nyitottság dimenzió is szintén két alskálából áll, amelyek a Nyitottság a kultúrára, ami az egyén kulturális érdeklődését mutatja, és a Nyitottság a tapasztalatokra, mely az új dolgokra, élményekre való nyitottságot jelöli. Ezek mellett egyfajta "hazugság skálaként" jelennek meg egyes állítások, melyek a szociális kíváncsiság jelensége miatti torzítást hivatottak kiszűrni (Caprara, Barbaranelli, Borgogni és Perugini, 1993).

Személyközi Reakciós Index (Interpersonal Reactivity Index – IRI)

Az empátiás képességek felmérésére szolgáló kérdőív, 28 tételből áll. A kitöltő feladata annak eldöntése, hogy az adott állítás mennyire jellemző rá. A válaszlehetőségek a következők: *egyáltalán nem jellemző – alig jellemző – jellemző – nagyon jellemző – teljes mértékben jellemző rám*. A kérdőív négy alskálát mér, amelyek a Perspektíva felvétel, Fantázia, Empátiával törődés és Személyes distressz (Verhaert és Poel, 2011).

A „Szemből olvasás” teszt (Reading in the Eyes Test)

A "Szemből olvasás" teszt a felnőttkori mentalizációs képesség, vagyis a mások érzelmeinek felismerésének képességét mérő eljárás. A teszt 36 + 1 próba képből áll, amelyeken szempárok láthatóak. A vizsgálati személy feladata annak eldöntése, hogy az adott szempárhoz társított négy opcionális érzés közül – amelyekből csak az egyik helyes – melyiket tükrözi a képen bemutatott tekintet (Baron-Cohen, Jolliffe, Mortimore és Robertson, 1997). *Sötét Triád Skála (Dark Triad Scale)*

A machiavellizmus, a nárcizmus és a pszichopátia diagnosztizálására alkalmas kérdőív, ami 27 tételből áll. A vizsgálati személy feladata, hogy egy 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán eldöntse, mennyire ért egyet az egyes állításokkal. A válaszlehetőségek a következőképpen alakultak: 1 – *nagyon nem értek egyet*, 2 – *nem értek egyet*, 3 – *egyet is értek, meg nem is*, 4 – *egyetértek*, 5 – *teljes mértékben egyetértek*. A kérdőív három alskálára bontható a három személyiségtípus alapján, így alskálánként kilenc kérdés méri az egyes szociálisan averzív kategóriákat (Jones és Paulhus, 2014).

Élettel való elégedettség Kérdőív (Satisfaction With Life Scale – SWLS)

Öttételes skála, amelynél hétfokú skálán kellett eldöntenie a vizsgálati személynek az egyes állításokról, hogy mennyire érzi igaznak magára nézve. A válaszlehetőségek közül az 1-es az *egyáltalán nem ért egyet*, a 7-es pedig a *teljesen egyetért* (Diener, Emmons, Larsen és Griffin, 1985).

Zuckerman Szenzoros Élménykeresés Skála (Sensory Sensation Seeking Scale – SSS) – 7-tételes rövid verzió

A Zuckerman Szenzoros Élménykeresés Skálájának rövidített változata, amely hét tételből áll. Az egyes tételeknél a kitöltőnek A és B opciók közül a rájuk jellemzőbbet kiválasztaniuk. A kérdőív négy alskálát különít el, melyek az Izgalom- és kalandkeresés, az Élménykeresés, a Gátolatlanság és az Unalomtűrés (Eysenck, 1980; Andó és mtsai, 2009).

A vizsgálat leírása

A vizsgálat során a résztvevőknek papír alapú kérdőíveket kellett kitölteniük, majd egy rövid, 10-15 perces számítógépes feladatot kellett végrehajtaniuk. A kérdőívek kitöltésére lehetőségük volt a személyeknek helyben is, azonban, amennyiben biztosak voltunk abban, hogy a kérdőívek visszajutnak hozzánk, felajánlottuk, hogy haza is vihetik magukkal azokat. Erre azért adtunk módot, mert az eszközeink vonásszintű személyiségjegyeket mértek, ezért a személyes kísérleti blokk nem volt rájuk befolyással, valamint a helytelen kitöltést a BFQ hazugságskálájával ki tudtuk szűrni. Annak érdekében, hogy anonim maradjon a kutatás, azonban mégis azonosítani tudjuk a kísérleti személyeket, arra kértük meg őket, hogy tetszés szerint válasszanak egy jelívet maguknak. A vizsgálat a Szegedi Tudományegyetem Pszichológiai Intézetének két laborjában, a Noldus és Kardos laborokban zajlott. Minden egyes vizsgálati alkalommal törekedtünk a csendes és a nyugodt környezet biztosítására. A vizsgálat során az SZTE Pszichológiai Intézet által előírt etikai szabályokat betartottuk.

Eredmények

A változók létrehozása után az első lépésünk a validálatlan tesztek megbízhatósági mutatóinak kiszámítása volt (Cronbach, 1951). A 20 tételes Önbevallásos Altruizmus Skála kérdőív Cronbach alfa értéke 0,847, így ez megbízhatónak számít, az egyes itemek között konzisztencia van ($N = 49$; $M = 54,24$; $SD = 10,059$). A Személyközi Reakciós Index, a maga négy héttételes alskálájával az alábbi eredményeket hozta: Perspektíva felvétel ($\alpha = 0,615$; $M = 16,08$; $SD = 3,673$), Fantázia ($\alpha = 0,851$; $M = 20,73$; $SD = 5,155$), Empátiás törődés ($\alpha = 0,615$; $M = 17,00$; $SD = 3,758$), Személyes distressz ($\alpha = 0,776$; $M = 13,16$; $SD = 4,647$). Ez azt jelenti, hogy a Fantázia és a Személyes distressz alskálák megbízhatók, a Perspektíva felvétel és az Empátiás törődés skálák eredményeit viszont körültekintően kell kezelni. A következő a Sötét Triád Skála kérdőív, amelynek három 9 tételes alskálája az alábbi eredményeket mutatta: Machiavellizmus ($\alpha = 0,735$; $M = 3,122$; $SD = 0,599$), Narcizmus ($\alpha = 0,548$, $M = 2,862$, $SD = 0,459$) és Pszichopátia ($\alpha = 0,689$, $M = 1,921$, $SD = 0,544$). Ez azt jelenti, hogy a Machiavellizmus alskála megbízható, a másik kettő eredményeit azonban óvatosan kell kezelni.

Vonásjegyek és altruizmus

A Big Five Kérdőív dimenziói és alskálái Önbevallásos Altruizmus Skálával való összefüggéseinek feltárásához korrelációanalízist alkalmaztunk. Az eredmények azt mutatták, hogy a segítségnyújtás mértékével pozitív irányú, szignifikáns összefüggésben állt a Barátságosság dimenzió ($r(47) = 0,457$, $p = 0,001$), továbbá annak Együttműködés ($r(47) = 0,443$, $p = 0,001$) és Udvariasság ($r(47) = 0,343$, $p = 0,016$) alskálái. A proszociális viselkedésformák nem mutattak együttjárást azonban az Érzelmi stabilitás dimenzióval ($r(47) = 0,062$, $p = 0,674$) és annak Impulzuskontroll alskálájával ($r(47) = 0,086$, $p = 0,558$). A Nyitottság nem mutatott korrelációt a segítő viselkedéssel ($r(47) = 0,224$, $p = 0,122$) (sem a Kulturális- ($r(47) = 0,193$, $p = 0,183$), sem a Tapasztalatnyitottság tekintetében ($r(47) = 0,213$, $p = 0,143$). Nem várt eredmény azonban, hogy szignifikáns, gyenge erősségű, pozitív együttjárást mutatott a proszociális viselkedéssel az Energia dimenzión felül ($r(47) = 0,352$, $p = 0,013$) annak Dinamizmus alskálája is ($r(47) = 0,375$, $p = 0,008$).

Klaszterelemzéssel az SRA alapján két csoportot hoztunk létre a minta megfelezésével: az inkább altruistákét (26 fő, SRA átlaguk 62 pont) és a kevésbé altruistákét (23 fő, SRA átlaguk 46 pont). Ezt követően független mintás T-próbával összehasonlítottuk az inkább- és a kevésbé altruistákat a Szenzoros élménykeresési skálán elért pontjaik alapján.

Sem a négy alszkálán, sem az általunk létrehozott, összesített szenzoros élménykeresés tekintetében nem különbözött szignifikánsan a két csoport: Izgalom- és kalandkeresés ($t(47) = -0,124, p = 0,902$), Élménykeresés ($t(47) = -0,065, p = 0,949$), Gátlásoldás ($t(47) = 0,259, p = 0,797$), Unalomra való fogékonyság ($t(47) = -0,025, p = 0,980$), Összesített szenzoros élménykeresés ($t(47) = 0,003, p = 0,997$).

Érzelmek detektálása és altruizmus

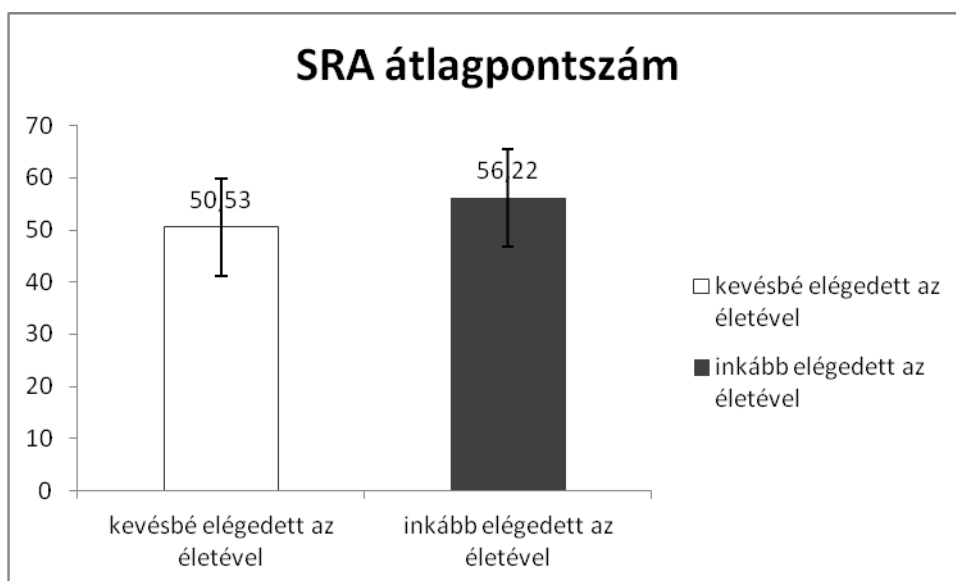
A Személyközi Reakciós Indexen elért pontok átlagainak összehasonlítása az SRA inkább- és kevésbé altruista csoportjai között független mintás T-próbával történt. A négy alszkálát külön vizsgáltuk, ahol az eredmények azt mutatják, hogy nincs különbség a Fantázia ($t(47) = -1,280, p = 0,207$) és a Személyes distressz tekintetében ($t(47) = 1,579, p = 0,121$), azonban különbözött a két csoport a Perspektíva felvétel ($t(47) = -2,826, p = 0,007$) és az Empátiás törődés alszkálakon ($t(47) = -2,858, p = 0,006$). Ezt követően az alszkálakon elért pontok összeadásával létrehoztunk egy IRI-összes változót; itt altruisták két csoportjával független mintás T-próba során átlagaik között tendencia szintű különbséget találtunk ($t(47) = -1,813, p = 0,076$).

A „Szemből olvasás” teszten elért pontok szintén a két altruista csoport között kerültek összehasonlításra, ahol a lefuttatott független mintás T-próba azt mutatta, hogy átlagaik tekintetében nincsen szignifikáns különbség ($t(47) = -1,116, p = 0,270$).

Élettel való elégedettség és altruizmus

Az Élettel való elégedettség Kérdőív és az Önbevallásos Altruizmus Skála pontszámai közti kapcsolatot korrelációval vizsgálva nem kaptunk szignifikáns együttjárást ($r(47) = 0,216, p = 0,136$).

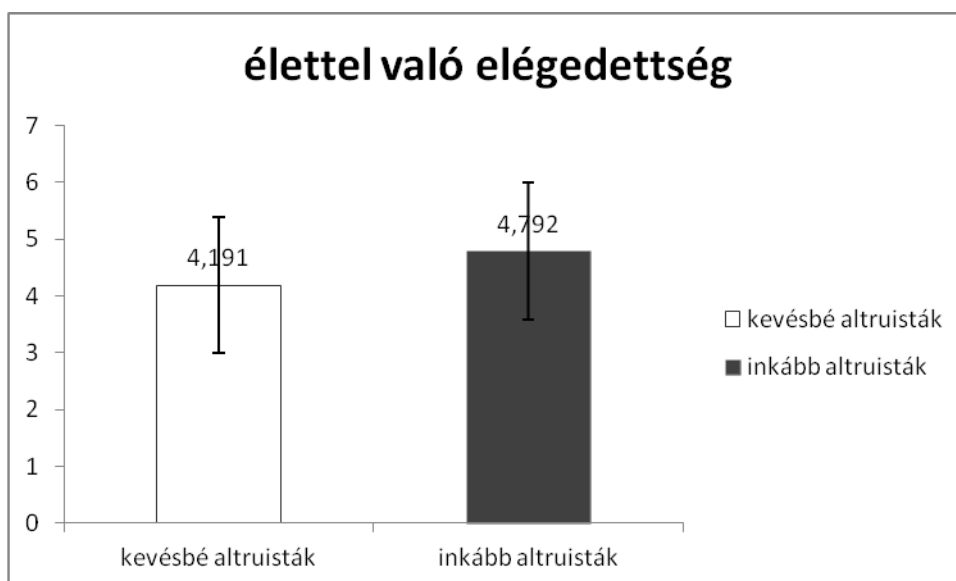
Az élettel való elégedettség részletesebb megvizsgálásának érdekében klaszterelemzéssel a mintát két részre osztottuk: az életükkel inkább elégedettek (32 fő, SWLS átlaguk 5,2 pont), valamint kevésbé elégedettek (17 fő, SWLS átlaguk 3,1). Ezt követően az így kialakított SWLS klaszter és az SRA változó került összehasonlításra független mintás T-próbával, és így tendencia szintű különbséget találtunk az élettel való elégedettség és a segítségnyújtás tekintetében ($t(47) = -1,938, p = 0,059$) (4. ábra).

4. ábra: Az altruizmus mértéke az életükkel kevésbé- és inkább elégedettek esetében. Az ábra alapján azok, akik inkább elégedettek az életükkel, átlagosan magasabb pontszámot érnek el az SRA teszten, mint azok, akik kevésbé elégedettek az életükkel. (A hibasávok a szórást jelölik.)

Maladaptivitás és indiszkriminatív altruizmus

Független mintás T-próbával az SRA klasztert az SWLS alapján vizsgáltuk, és a két csoport átlagos élettél való elégedettsége tendencia szintű különbséget mutatott ($t(47) = -1,757$, $p = 0,085$). Ezen felül a már említett BFQ Energia dimenziója is szignifikáns, gyenge erősségű, pozitív együttjárást mutatott az SRA-val ($r(47) = 0,352$, $p = 0,013$) (Lásd: 5. ábra).

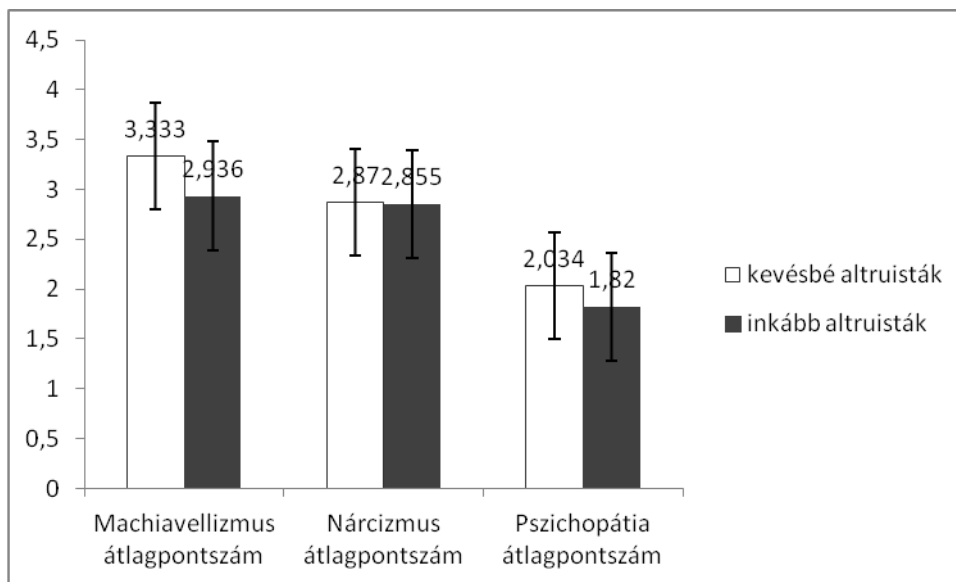
5. ábra: Az élettel való elégedettség mértéke a kevésbé- és az inkább altruisták között. Az ábra tanúsága szerint az inkább altruista személyek elégedettebbek az életükkel, mint a kevésbé altruisták. (A hibaszávok a szórást mutatják.)

Segítő szakmák és altruizmus

Ennek vizsgálatára a nominális szakma, valamint az SRA skála változóit teszteltük független mintás T-próbával. Az eredmények azt mutatják, hogy nincsen jelentős különbség a segítségnyújtás átlagait tekintve segítő- és nem segítő szakmát tanulók esetében ($t(47) = 0,484, p = 0,630$).

Averzív személyiségjegyek és altruizmus

A Sötét Triád Skála Nárcizmus és Pszichopátia alszárait az előzetesen létrehozott SRA klaszter szempontjából vizsgálva azt találtuk, hogy nincs szignifikáns különbség a segítségnyújtás tekintetében sem a nárcizmus ($t(47) = 0,113, p = 0,911$), sem a pszichopátia ($t(47) = 1,382, p = 0,174$) skálán elért eredmények átlagai között. A segítségnyújtás és a Machiavellizmus mentén szignifikáns különbség mutatkozott meg az inkább altruista és a kevésbé altruista csoportok átlagai között ($t(47) = 2,438, p = 0,019$). Ezeket az eredményeket a 6. ábrán szemléltetjük.

6. ábra: A Machiavellizmus, Nárcizmus és Pszichopátia átlagainak különbsége a kevésbé- és az inkább altruisták között. Szignifikáns különbség található a kevésbé altruisták és az inkább altruisták között a Machiavellizmus skálán. (A hibaszávok a szórást mutatják.)

A hipotézistesztesztelés végén fel akartuk tárni, hogy mely változók azok, amelyek a leginkább hatással vannak az altruista viselkedés megjelenésére, ezért lineáris regresszió

analízist alkalmaztunk. A statisztikai próba eredményeként megállapítható, hogy az IRI Empátiával törődés skálán mért pontszám ($R^2 = 0,238$), illetve a Big Five Kérdőív Barátságosság skálájának Együttműködés alskáláján elért pontszám ($R^2 = 0,12$) szignifikánsan bejósolja az SRA-n elért pontszámot.

Megvitatás

Vonásjegyek és altruizmus

Kutatásunkban arra a kérdésre kerestük a választ, hogy az altruizmus megjelenhet-e egyfajta vonásszintű személyiségjegyként vagy sem. Fontos megjegyezni, hogy az altruizmust mérő skálánk magas belső konzisztenciával rendelkezik, így ezek az eredmények mérés tekintetében helytállóak. Az eredményeink azt mutatják, hogy lehetséges, hogy az altruista magatartás jelensége egyetemes szinten jelenik meg. Az egyénnek rendelkeznie kell különböző személyiségbeli tulajdonságokkal ahhoz, hogy altruista lehessen. Ezt az bizonyíthatja, hogy szignifikáns együttjárás mutatkozik az altruizmus skála és a Big Five Kérdőív egyes dimenziói és alskálái között, melyek az Energia, a Dinamizmus, a Barátságosság, az Együttműködés, valamint az Udvariasság. Azonban az 1) hipotézisünkben megfogalmazott állítás, mely szerint, a Nyitottság alskálával is együttjárást fog mutatni, nem teljesült sem a Kultúra, sem a Tapasztalat felé mutatott nyitottság esetében. Ebből arra következtethetünk, hogy az altruista magatartásformához szükséges lehet, hogy a személy társaságkedvelő, közlékeny, lelkes, együttműködő, emberséges és jóindulatú legyen, azonban az altruista viselkedésnek nem szükségszerű feltétele, hogy a személy belső indíttatást, nyitottságot érezzen az új tapasztalatok felé (Ashton és mtsai, 1998).

Ez utóbbit alátámaszthatja az is, hogy az altruizmus mértéke a Szenzoros élménykereséssel sem állt összefüggésben, így feltételezhetjük, hogy az új élmények és kalandok, az unalomra való fogékonyság és a gátlásoldás mértéke sem befolyásolja a viselkedés szintjén is megvalósuló proszocialitást. A BFQ Emocionális kontroll dimenziója, valamint annak Impulzuskontroll alskálája sem mutatott szignifikáns összefüggést a segítségnyújtással, amiből arra következtethetünk, hogy a kezdeményezésben és a végrehajtásban nem játszik szerepet az impulzivitás és az érzelmi szabályozás mértéke: egyaránt segíthet valaki hirtelen felindulásból, agitált állapotban és teljesen hidegfejjel is.

Érzelmek detektálása és altruizmus

Azt a hipotézisünket megvizsgálva, miszerint a nők átlagosan magasabb pontszámot fognak elérni az altruizmus skálán, mint a férfiak, nem sikerült bizonyítanunk. Összességében azt mondhatjuk, hogy bár a nők altruizmus szintje átlagosan magasabb, ez a nemek közti különbség azonban mégsem nevezhető szignifikánsnak. Ennek evolúciós szempontból az is lehet magyarázata, hogy mindkét nemet jellemzi az altruista magatartás, viszont ez eseteikben máshogy nyilvánul meg, és más célt szolgál. Lehetséges, hogy a nőkre jellemzőbb a társadalmilag inkább segítségnyújtásnak megítélt “grooming”, törődés, gondoskodás (már az anyaságból fakadóan is), míg a férfiak kompetitívebb és dominanciáért folytatott küzdelmében, pl. a kérkedésmóddal révén, az altruizmus kevésbé szembeötlő (nem feltétlenül azonnali és rövid, hanem hosszútávon hoz hasznot). Az eredmények betudhatók továbbá a mérőeszköz korlátoltságának is – az SRA inkább kvantitatívan, mennyiségi szinten méri az altruizmust, semmint kvalitatív, minőségi szinten, és értelemszerűen a sok, kisebb költséggel járó erőforrásokban gazdag, olcsóbb viselkedés elterjedtebb (*Hamilton*, 1964), és amennyiben nemi szinten különbözhet a költséges viselkedések mennyisége, pontossága megkérdőjelezhető. A mintánk tekintetében egyfajta módszertani hiányosságként léphet fel az a jelenség is, hogy a nemekre vonatkoztatva a minta eloszlása eléggé aránytalan, hiszen 39 nő és 10 férfi vett részt a kutatásban.

Megvizsgáltuk még ezek mellett az altruizmus és az empátia kapcsolatát is, és a teszteken elért eredmények alapján arra az érdekes megállapításra jutottunk, hogy az empátia négy fő komponenséből kettőben különböztek az inkább altruisták a kevésbé altruistáktól. A Fantázia és a Személyes distressz alskálákon nem különböztek (a mérőeszköz belső konzisztenciájának tekintetében ezek helytálló eredmények), azonban a Perspektíva felvétel és az Empátiás törődés tekintetében tendencia szinten van különbség (ezekkel az eredményekkel az alacsonyabb Cronbach α eredmények miatt óvatosan kell bánni). Ez azt jelentheti, hogy azok, akik inkább altruisták, jellemzően jobbak mások tudat- és érzelmi állapotának megítélésében és felismerésében mind kognitív, mind affektív szinten (*Batson* 1987, 1991). Ezzel szemben a fantázia és a személyes distressz szempontok nem relevánsak a segítségnyújtó viselkedések terén. Az utóbbi, a Személyes distressz alskála szignifikanciájának hiánya rendkívül érdekes, mert az empátia egyik legnépszerűbb magyarázó modellje, az “empátia-distressz”-modell, a szakirodalom szerint az altruista viselkedés egyik legfontosabb kiváltója (*Decety és Grèzes*, 2006). Eredményeinkből arra következtethetünk, hogy a proszocialításban fontosabb szerepet tölt be a másik személy állapotára helyezett fókusz, mint a segítő belső distresszének egoisztikus célból történő

feloldása – ez alátámaszthatja azt, hogy tényleg létezik nem önzés által vezérelt, ténylegesen másokra irányuló segítő viselkedés (Batson és Shaw, 1991).

Az a hipotézisünk is részben megdőlt, amely szerint az altruizmus összefüggést mutat az érzelmek észlelésével és felismerésével, ugyanis, akik magasabb pontszámot értek el az altruizmust mérő skálán, azok nem teljesítettek jobban a mentalizációt mérő „Szemből olvasás” teszten. Ez alapján nem mutatott együttjárást az altruizmus és az érzelmek megfelelő felismerése. Több oka is lehet annak, hogy a szemekből való olvasás nem áll összefüggésben a segítő magatartással. Lehetséges, hogy az ilyen szituációkban nem feltétlenül csak a szemek, hanem a többi nonverbálisan (és verbálisan is) észlelt jel összességére kerül a hangsúly, és a segítő viselkedés meghozásában ez a holisztikus kiértékelés dominál – a szemek szűkös forrásként funkcionálhatnak komplex érzelmek felismerésében (Marsh és mtsai, 2007). Bizonyos, már tárgyalt személyiségjegyek jelenléte is eredményezheti, hogy a szemekből történő érzelmi felismeréstől függetlenül segítenek vagy nem segítenek az emberek – így intraperszonálisan vonásszinten, valamint interperszonálisan a szituációtól függően meghozva a döntést a segítségnyújtás elindítására vonatkoztatva.

Élettel való elégedettség és altruizmus

Mindezek mellett nem találtunk összefüggést az Élettel való elégedettség Kérdőív és az Önbevallásos Altruizmus Skála között, tehát, ha valaki elégedettebb az életével, az nem feltétlenül jelenti azt, hogy önzetlenebb, segítőkészebb magatartást fog tanúsítani (Diener és mtsai, 1985). Annak érdekében, hogy ezt a kérdést részletesebben is megvizsgáljuk, két csoportra osztottuk a mintánkat, olyanokra, akik inkább elégedettebbek az életükkel és olyanokra, akik kevésbé vannak megelégedve életükkel. Ebben az esetben tendenciaszinten jelenik meg az a jelenség, hogy azok, akik elégedettebbek az életükkel, altruistábban is fognak viselkedni. Ez alapján azt mondhatjuk el, hogy teljesült a hipotézisünk, azonban ez az eredmény annak is betudható, hogy míg az inkább elégedett csoportba 32 fő került, addig a kevésbé elégedettebb csoportba 17, így tehát nem mondhatjuk ki egyértelműen, hogy az eredményünk relevánsnak tekinthető a viszonylag alacsony elemszám miatt. A korreláció ugyebár nem jár kauzalitással, és az átlagok közötti különbség sem magyarázza azt, hogy mi lehet ennek az oka – vajon az alapvetően altruistább személyek azért segítenek, mert elégedettebbek az életükkel, vagy azért elégedettebbek, mert gyakrabban nyújtanak segítséget? Érdekes szempont lehetne, ha megvizsgálnánk a személyek szocio-ökonómiai státusát is, felvázolva a segítségnyújtás anyagi háttérét (jövedelem), fizikai proximitás

lehetőségét (közelség a segítségre szorulókhöz), valamint a szociális hálózat kiterjedtségét (a lehetőség/hozzáférés a segítségnyújtáshoz).

Maladaptivitás és indiszkriminatív altruizmus

Negyedik hipotézisünket, miszerint az akár idegenekre is kiterjedő segítségnyújtó viselkedés nem csupán egy evolúciós szempontból hátrányos műtermék, sikerült alátámasztanunk. Az inkább altruistákra jellemző, hogy elégedettebbek az életükkel, mint a kevésbé altruisták, valamint, ahogy az 1) hipotézis vonásszintű személyiségjegyeinél láthattuk, többek között az Energia is jellemzi a gyakori segítő magatartást. A szubjektív élettél való elégedettség és a BFQ többi evolúciósan adaptívnek tekinthető személyiségjegye, amik például elősegítik a barátságok és párkapcsolatok kialakítását (barátságosság, együttműködés, udvariasság), tehát olyan fitnessindikátorok is egyben, amelyek növelhetik az egyének hírnevét és reprodukciós értékét – így a segítségnyújtó magatartás, amivel ezek a személyiségjegyek együttjárnak, meglehetősen adaptívnek bizonyul. Ezek az értékek már a fejlett primáták óta megalapozták az egyének közötti hosszú távon fennálló, kölcsönös bizalmi kapcsolatokat, amik jelentős előnnyel ruházták fel a feleket a kívülállókkal szemben – ennek tükrében tulajdonképpen megkérdőjelezhetővé teszik a maladaptív kialakulási ok létjogosultságát. Ebből arra következtethetünk, hogy a másik kettő magyarázóelv, tehát a kérkedés modell és a csoportszelekció nagyobb valószínűséggel állhat az altruizmus kialakulásának hátterében (Bereczkei, 2008).

Segítő szakmák és altruizmus

Hasonló módon Coulter és munkatársai (2007) kutatására alapozva ötödik hipotézisünkben azt fogalmaztuk meg, hogy a segítő jellegű szakmát választó egyetemisták altruizmus szintje magasabb lesz azokénál, akik nem segítő jellegű szakmát választottak. Azonban ebben az esetben arra a megállapításra jutottunk, hogy nincsen szignifikáns különbség a segítségnyújtás szempontjából a segítő és nem segítő szakmát választott tanulók esetében, így ez a hipotézisünk is megdőlni látszik. Itt is érdekes szempont lehet, hogy a személyek mi alapján választottak szakmát, valamint a jövőorientációjuk és terveik (pl. szakmájukon belül szeretnének-e elhelyezkedni egyáltalán). A jövőben hasznos lenne kialakítani egyfajta komplex szempontrendszer, ami segíthet differenciálni a segítő és nem segítő szakmákat (akár annak mentén is, hogy egy szakma explicit módon mennyire segítőnek ítélt), vagy az adatfelvétel folyamán pályaorientációs kérdéseket feltenni, hogy az adott szakmán belül vajon a segítő vagy nem segítő póluson tervezik az elhelyezkedést. Ennek

megítélésében azonban akadály lehet a kulturális diverzitás, azaz bizonyos szakmák megítélése és feladatköre változhat a különböző területeken, megnehezítve egy globális kép kialakítását.

Averzív személyiségjegyek és altruizmus

A szociális averzív személyiségjegyek és az altruizmus vizsgálata során azt az eredményt kaptuk, hogy nincs szignifikáns különbség a segítségnyújtás tekintetében sem a nárcizmus, sem a pszichopátia átlagos pontszámai között. Ez azért érdekes, mert a szakirodalom alapján hozott előzetes feltételezéseinkkel szemben azt jelentheti, hogy az egoisztikusabb és érzelmileg sivárabb személyek, amíg nem patológiáról beszélünk, addig az átlagos emberekhez hasonlóan viselkednek a proszocialitást illetően (Jones és Paulhus, 2014). Itt meg kell ugyanakkor jegyeznünk, hogy a skálák alacsony konzisztenciája is magyarázhatja az eredményeket. A machiavellizmussal kapcsolatban elmondhatjuk, hogy a jelen kutatásunk alapján azok, akik az altruizmus pontszám alapján kevésbé nevezhetőek altruistának, magasabb pontszámot értek el a machiavellizmust mérő skálán, illetve akik inkább altruisták, azok alacsonyabb pontot értek el a machiavellizmussal kapcsolatosan (ez az eredmény a mérőeszköz konzisztenciájából fakadóan hiteles). Ebből arra következtethetünk, hogy az a megállapítás, amely szerint az emberek végső soron evolúciós okokból, önző indíttatásból, öncélúan segítenek, nem feltétlenül fedi a valóságot. Ennek oka lehet, hogy a machiavellistákra jellemző tervezés, haszonorientált kapcsolatkiépítés és a manipuláció lehetséges, hogy összességében túlságosan sok költséggel jár (mind kognitív, mind viselkedés szintjén), így a segítségnyújtás emellett a széles, evolúciósan adaptív eszköztár mellett szükségtelenné válik. A későbbiekben érdekes lehet valódi patológiás csoporttal is összehasonlítani például a segítségnyújtás mértékét és mennyiségét, az önmagukra irányuló empátiás proszocialitást (distressz-modell), valamint magát az érzelemfelismerést.

Kitekintés

A jövőben mindenképpen érdemes volna több aspektusra kiterjeszteni az altruizmus vizsgálatát. Ha létezik egyfajta altruista – vagy „altruistább” – személyiség, kialakulásának feltérképezése fontos információval szolgálhat az általános „genetikai előhuzalozottság kontra nevelés” vitában. Így akár több korosztályon, bio-pszicho-szociális tengelyek mentén összeállított mintában, és akár longitudinálisan is érdemes volna követni a segítségnyújtás jelenségét. A környezeti, nevelési hatások feltérképezésében sokat segíthetnek például a

személyes interjúk, melyek során feltárhatnánk az egyedi életutak azon elemeit, amelyek valakit inkább segítségnyújtó vagy a kevésbé segítségnyújtó magatartás felé terelnek. Továbbá, az interperszonális vonásszintű személyiségjegyek mellett érdemes lenne a szituatív faktorokat ötvözni egy kevert kísérleti elrendezésben is – az altruizmust a személyiség és az interperszonális aspektusaiból egyszerre megvizsgálni.

A kutatásunkkal és az ebben szereplő eszközökkel kapcsolatban is különböző limitációkra, módszertani korlátokra bukkantunk, amelyekkel a kutatás megkezdése, valamint az eredmények kiértékelése előtt előzetesen nem számoltunk. Ilyen például az a tény, hogy az Önbevallásos Altruizmus Skála nem tartalmaz hazugságskálát, aminek segítségével ki lehetne szűrni a nem teljesen őszinte válaszadókat. Ebben a helyzetben nagyon lényeges mérlegelni azt, hogy mennyire tekinthetők a teszten kapott eredmények validnak, hiszen lévén ez egy önértékelő, önbevallásos teszt, komoly kockázatot jelenthet a szociális kíváncsiság, hiszen általában a társas helyzetekben célunk, hogy minél jobb színben tudjuk feltüntetni önmagunkat. Ezen felül a skála minőségileg nem, csupán mennyiségi szinten differenciálja az egyes proszociális cselekedeteket, így például ugyanannyi pontot ad egy egyszeri alkalommal véghezvitt véradásra, mint egy ajtó megtartására – érdemes lenne tehát az egyes állításokat a befektetett erőforrások, vagy egy nagyobb átlag által segítségnyújtó magatartásnak ítéltség függvényében súlyozni.

Módszertani hiányosságként fogható fel még emellett az is, hogy a Szenzoros Élménykeresés teszt esetében egy rövidebb, héttételes verziót használtunk annak érdekében, hogy minél többen hiánytalanul kitöltsék a kérdőíveket, azonban ezzel fennáll az a kockázat, hogy a teszt nem mért elég pontosan, kevésbé differenciált pontszámokat eredményezve ezzel. Az egyes alskálákhoz pusztán egy-két item tartozott, így csak becslés szintű következtetéseket vonhattunk le – a jövőben mindenképpen érdemes lenne a teljes, precíz mérőeszközt alkalmazni.

A “Szemből olvasás” tesztrel kapcsolatban azt a konzekvenciát vontuk le, hogy célszerű lehetne egy olyan program megírása, amely mérné, hogy a kísérleti személy milyen reakcióidő mellett tudja eldönteni az egyes képek esetében, hogy milyen érzelmet tükröznek. Ez számos későbbi kutatási kérdést és hipotézist vethetne fel. Érdekes lenne megvizsgálni azt, hogy például a nők illetve férfiak a saját vagy ellenkező nem tagjainak tekintete alapján tudják gyorsabban detektálni az érzelmeket, illetve azt is érdekes lenne megvizsgálni, hogy milyen hibázási arányok fordulnak elő a nemek tekintetében. A reakcióidőkkel lehetőségünk lenne egy időben is precíz és explicit mérést végezni, amelynek a során a döntéshozatal

kognitív és affektív szintjei mérhetőbbé válnának – így lehetőséget biztosítva a finom különbségek differenciálására is.

A jövőben célszerű lenne egy kezdeményezés, amelynek során lehetőség volna minél több és számos területre beágyazható kérdőív fordítására, adaptálására és validálására, mert az altruizmus témában, magyar nyelven fellelhető adekvát mérőeszközök hiánya rendkívül megnehezítette a feladatunkat. A fordítások külső, objektív és magas nyelvtudással rendelkező személyek bevonását igényelték, ami meghosszabbította az előkészületek idejét. Az eredmények vizsgálatánál továbbá nehézséget okozott az általunk fordított mérőeszközök belső konzisztenciájának és megbízhatóságának felülvizsgálata – az esetleges validált értékekkel lényegesen felgyorsíthatnánk a kutatási folyamat idejét. Érdemes volna nagy mintán standard átlagokat is létrehozni mind gyermek, felnőtt és akár patológiás mintán is, mert az eszközeink bizonyos része nem rendelkezett ilyennel, így a mintánkon belüli eredményekhez képest tudtunk csak viszonyítani. A kutatásunk továbbgondolásában mindenképpen a tervek között szerepel egy nagyobb, kiterjesztett mintán való adatfelvétel, amely során többek között a demográfiai adatok mentén is kiegyenlítenénk a vizsgálati személyek számát – így például a segítő- és nem segítő szakmák, valamint a nem tekintetében is. Az alaposság érdekében érdemes lenne a jövőben mellőzni a rövidített kérdőíveket.

A későbbiekben mindenképpen érdemes lenne kiterjeszteni a hipotéziseket és a szempontokat is, hogy minél differenciáltabb képet kapjunk az altruizmus jelenségéről. A segítségnyújtás a pszichológia olyan kérdésköre, amelyet pont a tudomány szépsége tesz nehezen vizsgálhatóvá, mégpedig az interdiszciplinaritás. Kutatásunkban igyekeztünk az egyénre fókuszálni, és az intraperszonális motivátorokat előtérbe helyezni egy kollektívabb, biológiai-evolúciós és egy individuálisabb, személyes szinten. További kutatásokban ki lehetne térni a segítségnyújtás kognitív folyamataira, akár az agyi struktúrák szintjén, továbbá fontos hangsúlyt fektetni a szituatív, interperszonális környezeti elemekre is az átfogóbb kép elérésének érdekében. Ezekkel kapcsolatban érdekes volna megfigyelni például, hogy a szituációban van-e bármiféle relevanciája a személyiségnek, vagy abban a pillanatban az egyén depriválódik mindezekről, és pusztán „eggyé válik a tömeggel”.

Összességében elmondható, hogyha nem is jelenthető ki megkérdőjelezhetetlenül, de számos aspektusban befolyásolja a proszocialitást a személyiség, és annak különböző jegyei, amelyek mentén a döntéshozatal és a szituációk kiértékelése zajlik. Kutatásunkban számos eredményt kaptunk, például egyszerű interperszonális viselkedési minőségek, mint a barátkozás, együttműködés, vagy a szubjektíven megítélt étellel való elégedettség, a szituációk sokszínűségétől függetlenül is kapcsolatot mutattak a segítő magatartással, így a

továbbiakban mindenképpen reméljük, hogy számos kutatás születik majd az altruizmust övező vita feloldására.

A kutatás pontos irányának meghatározásakor számos jelenségre felfigyeltünk, amelyeket érdekes volna kutatni. Ilyen kérdéskörnek tekinthető az önfeláldozás is, amelyről kutatásunkban nehezen vizsgálhatósága miatt mondtunk le, azonban számos jelenség evolúciós anomáliaként tekinthető mindennapjainkban, például, hogy egy tűzoltó, rendőr, vagy más kockázatos hivatású személy miért adja az életét ismeretlen emberek viszonzás nélkül segítéseért, ha ez számára semmiféle előnnyel nem jár, és konkrétan az életétől is megfosztja őt. Lehetséges, hogy az altruizmus kialakulásának tekintett okok formálódnak, és egyfajta evolúción mennek keresztül, így például a kérkedés modell az individuális szint mellett kiterjedhet a családra, és végső soron adaptív is lehet (ha a tömegkommunikációs eszközök szó szerint növelik az egyén és hozzátartozói hírnevét). Azonban számos más jelenség is tetten érhető mindennapjainkban, ilyen például az idegen gyermekek örökbefogadása, vagy az anonim módon történő adakozás is, amelyek szintén nehezen magyarázhatók evolúciós szempontból – lehetséges, hogy a megoldás tulajdonképpen sokkal kevésbé összetett, mint azt gondolnánk, és mindezek háttérében egy végtelenül egyszerű ok húzódhat, ami pusztán maga „Az altruista” személy?

Felhasznált irodalom

- Allen, M. J. és Rushton, J. P. (1983): Personality characteristics of community health volunteers: A review. *Journal of Voluntary Action Research*, **12**. 1. sz. 36-49.
- Andó Bálint, Kökönyei Gyöngyi, Paksi Borbála, Farkas Judit, Rózsa Sándor és Demetrovics Zsolt. (2009): A 7 tételes szenzoros élménykeresés kérdőív (SSS-7-HU) bemutatása. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, **10**. 2. sz. 139-152.
- Ashton, M. C., Paunonen, S. V., Helmes, E. és Jackson, D. N. (1998): Kin altruism, reciprocal altruism, and the Big Five personality factors. *Evolution and Human Behavior*, **19**. 4. sz. 243–255.
- Barber, N. (1998): Sex differences in disposition towards kin, security of adult attachment, and sociosexuality as a function of parental divorce. *Evolution and Human Behavior*, **19**. 125-132.
- Baron-Cohen, S., Jolliffe, T., Mortimore, C. és Robertson, M. (1997): *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, **38**. 7. sz. 813-822.
- Batson, C. D. (1991): *The altruism question: Toward a social-psychology answer*. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.
- Batson, C. D. és Shaw, L. (1991): Evidence for altruism: toward a pluralism of prosocial motives. *Psychological Inquiry*, **2**. 107–122.
- Batson, C. D., Batson, J., Griffitt, C., Barrientos, S., Brandt, J., Sprengelmeyer, P. és Bayly, M. (1989): Negativestate relief and the empathy–altruism hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, **56**. 922–933.
- Batson, C. D., Batson, J., Singlsby, J., Harrell, K., Peekna, H. és Todd, R. (1991): Empathic joy and the empathy–altruism hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, **61**. 413–426.
- Batson, C. D., Fultz, J. és Schoenrade, P. A. (1987): Distress and empathy: Two qualitatively distinct vicarious emotions with different motivational consequences. *Journal of Personality*, **55**. 19-39.
- Bereczkei Tamás. (2008): *Evolúciós pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L. és Perugini, M. (1993): The “big five questionnaire”: A new questionnaire to assess the five factor model. *Personality and Individual Differences*, **15**. 3. sz. 281-288.
- Christie, R. és Geis, F. (1970): *Studies in Machiavellianism*. Academic Press, New York, NY.

- Cleckley, H. (1976): *The mask of sanity*. Mosby, St. Louis, MO.
- Coulter, I. D., Wilkes, M. és Der-Martirosian, C. (2007): Altruism revisited: a comparison of medical, law and business students' altruistic attitudes. *Medical Education*, **41**. 341-345.
- Cronbach, L. J. (1951): Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, **16**. 3. sz. 297-334.
- Cunningham, M. R., Shaffer, D. R., Barbee, A. P., Wolff, P. L. és Kelley, D. J. (1990): Separate processes in the relation of elation and depression to helping: Social versus personal concerns. *Journal of Experimental Social Psychology*, **26**. 13-33.
- Cunningham, M. R., Steinberg, J. és Grev, R. (1980): Wanting to and having to help: Separate motivations for positive mood and guilt-induced helping. *Journal of Personality and Social Psychology*, **38**. 181-192.
- Darley, J. M. és Latané, B. (1968): Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, **8**. 377-383.
- Decety, J. és Grèzes, J. (2006): The power of simulation: imagining one's own and other's behavior. *Brain Research*. **1079**. 1. sz. 4-14.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. és Griffin, S. (1985): *Journal of Personality Assessment*, **49**. 1. sz. 71-75.
- Dlugokinski E. és Firestone, I. J. (1973): Congruence among four methods of measuring other-centeredness, *Child Development*, **44**. 304-308.
- Eisenberg, N. (1991): Meta-analytic contributions to the literature on prosocial behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, **17**. 273-282.
- Eisenberg, N. és Fabes, R. A. (1991): Prosocial behavior and empathy: A multi-method developmental perspective. In Clark, M. S. (szerk.), *Prosocial Behavior*. Sage Publications, Newbury Park, CA. 34-61.
- Eysenck, H. J. (1980): Sensation seeking. Beyond the optimal level of arousal: Marvin Zuckerman. Lawrence Erlbaum, Hillsdale, New Jersey (1979). 449 pp. *Personality and Individual Differences*, **1**. 2. sz. 191.
- Graziano, W. G. és Eisenberg, N. (1997): Agreeableness: A dimension of personality. In Hogan, R., Johnson, J. és Briggs, S. (szerk.): *Handbook of personality psychology*. Academic Press, San Diego, CA. 795-824.
- Hamilton, W. D. (1964): The genetical evolution of social behaviour. I. *Journal of Theoretical Biology*, **7**. 1. sz. 1-16.

- Hare, R. D. és Neumann, C. S. (2008): Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, **4**. 217-241.
- Hare, R. D. (1970). *Psychopathy: Theory research, and implications for society*. Wiley, New York, NY.
- Hewstone, M. és Stroebe, W. (2007): *Szociálpszichológia európai szemszögből*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Jaeggi, A. V., De Groot, E., Stevens, J. M. G., és Van Schaik, C. P. (2013): Mechanisms of reciprocity in primates: testing for short-term contingency of grooming and food sharing in bonobos and chimpanzees. *Evolution and Human Behavior*, **34**. 2. sz. 69–77. doi:10.1016/j.evolhumbehav.2012.09.005
- Jones, D. N. és Paulhus, D. L. (2011a): The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, **51**. 670-682.
- Jones, D. N. és Paulhus, D. L. (2011b): Differentiating the Dark Triad within the interpersonal circumplex. In Horowitz, L. M. és Strack, S. (szerk.), *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment, and therapeutic interventions*. Wiley, New York, NY. 249-268.
- Jones, D. N. és Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3) A Brief Measure of Dark Personality Traits. *Assessment*, **21**. 1. sz. 28–41.
- Kennedy, D. P., Glascher, J., Tyszka, J. M. és Adolphs, R. (2009): Personal space regulation by the human amygdala. *Nature Neuroscience*, **12**. 1226–1227.
- Kernberg, O. (1975): *Borderline conditions and pathological narcissism*. Jason Aronson, New York, NY.
- Knust, S. és Stewart, A. L. (2002): Risk-taking behaviour and criminal offending: An investigation of sensation seeking and the Eysenck Personality Questionnaire. *International Journal of Offender Therapy & Comparative Criminology*, **46**. 586–601.
- Kohut, H. (1978): Discussion of “The function of the analyst in the therapeutic process” by Samuel D. Lipton. In Ornstein, P. H. (szerk.), *The search for the self: Selected writings of Heinz Kohut: 1950-1978*. International Universities Press, New York, NY. 159-166.
- Korte, C., Ypma, L. és Toppen, A. (1975): Helpfulness in Dutch society as a function of urbanization and environmental input level. *Journal of Personality and Social Psychology*, **32**. 996-1003.
- Kruger, D. J. (2003): Evolution and altruism: Combining psychological mediators with naturally selected tendencies. *Evolution and Human Behavior*, **24**. 2. sz. 118–125.

- Kulcsár, Zsuzsanna. (1999): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Latané, B. és Darley, J. M. (1969): Bystander „Apathy”. *American Scientist*, **57**. 2. sz. 244–268.
- Lerner, M. J. (1980): *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion*. Plenum Press, New York, NY.
- Lykken, D. T. (1995): *The antisocial personalities*. Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ.
- Marsh, A. A., Finger, E. C., Fowler, K. A., Adalio, C. J., Jurkowitz, I. T. N., Schechter, J. C., Pine, D. S., Decety, J. és Blair, R. J. R. (2013). Empathic responsiveness in amygdala and anterior cingulate cortex in youths with psychopathic traits. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, **54**. 8. sz. 900–910.
- Marsh, A. A., Kozak, M. N. és Ambady, N. (2007): Accurate identification of fear facial expressions predicts prosocial behavior. *Emotion*, **7**. 2. sz. 239–251.
- Mathur, V. A., Harada, T., Lipke, T. és Chiao, J. Y. (2010): Neural basis of extraordinary empathy and altruistic motivation. *NeuroImage*, **51**. 4. sz. 1468–1475.
- Morf, C. C. és Rhodewalt, F. (2001): Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, **12**. 177–196.
- Paulhus, D. L. és Jones, D. N. (2013): *Interpersonal dynamics of the Dark Triad: Three faces of deceit*. Retrieved on: 23rd Nov, 2014; from: <http://asm.sagepub.com/content/21/1/28.refs>
- Paulhus, D. L. és Williams, K. M. (2002): The Dark Triad of personality: narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, **36**. 556–563.
- Penner, L. A. és Finkelstein, M. A. (1998): Dispositional and structural determinants of volunteerism. *Journal of Personality and Social Psychology*, **74**. 525–537.
- Penner, L. A., Fritzsche, B. A., Craiger, J. P. és Freifeld, T. S. (1995): Measuring the prosocial personality. In Butcher, J. és Spielberger, C. D. (szerk.), *Advances in personality assessment*. Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ. 147–163.
- Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A. és Veselka, L. (2011): Trait Emotional Intelligence and the Dark Triad Traits of Personality. *Twin Research and Human Genetics*, **14**. 1. sz. 35–41.
- Preston, S. D. és de Waal, F. B. M. (2002): Empathy: its ultimate and proximate bases. *Behavior Brain Science*, **25**. 1. sz. 1–20.
- Roberti, J. W. (2004): A review of behavioral and biological correlates of sensation seeking. *Journal of Research in Personality*, **38**. 3. sz. 256–279.

- Rushton, P. J., Chrisjohn, R. D. és Fekken, C. G. (1981): *Personality and Individual Differences*, **2.** 4. sz. 293–302.
- Schino, G. és Aureli, F. (2010): Primate reciprocity and its cognitive requirements. *Evolutionary Anthropology*, **19.** 4. sz. 130–135.
- Smith, E. R. és Mackie, D. M. (2001): *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Staub, E. (1974): Helping a distressed person: Social, personality, and stimulus determinants. In Berkowitz, L. (szerk.), *Advances in experimental social psychology*. Academic Press, New York, NY. 293-341.
- Stellar, J., Feinberg, M. és Keltner, D. (2014): When the selfish suffer: evidence for selective prosocial emotional and physiological responses to suffering egoists. *Evolution and Human Behavior*, **35.** 2. sz. 140–147.
- Stocks, E. L., Lishner, D. A. és Decker, S. K. (2009): Altruism or psychological escape: why does empathy promote prosocial behavior? *European Journal of Social Psychology*, **39.** 5. sz. 649–665.
- Trivers, R. (1971): Evolution of reciprocal altruism. *The Quarterly Review of Biology*, **46.** 1. sz. 35–57.
- Tzu, S. (1998): *The art of war*. Wordsworth, New York, NY.
- Vazire, S. és Funder, D. C. (2006): Impulsivity and the selfdefeating behavior of narcissists. *Personality and Social Psychology Review*, **10.** 154-165.
- Verhaert, G. A. és Van den Poel, D. (2011): Empathy as added value in predicting donation behavior. *Journal of Business Research*, **64.** 12. sz. 1288–1295.
- Vieira, J. B. és Marsh, A. A. (2014): Don't stand so close to me: psychopathy and the regulation of interpersonal distance. *Frontiers in Human Neuroscience*, **7.** doi:10.3389/fnhum.2013.00907
- Williams, G. C. (1971): *Group selection*. Transaction Publishers, New Brunswick, NJ.

Mellékletek

1. sz. melléklet: A teljes kérdőív

Jelige:

Életkor:

Nem:

Családi állapot:

Milyen szakon tanul:

Lakóhely típusa:

Van-e jogosítványa:

Fenn áll-e tartós egészségügyi probléma:

BFQ

Az alábbi kérdőív állításai arra szolgálnak, hogy bizonyos személyiségvonások mentén minden ember jellemezhesse magát. Mivel nincs „jó” vagy „rossz” válasz, így a kérdőívben nem lehet „jó” vagy „rossz” eredményt elérni. A teszt célja az, hogy minél pontosabban írja le az Ön személyiségét.

Kérjük, hogy minden állításnál a következőképpen járjon el:

1. Olvassa el az állítást.
2. Jelölje be, hogy az állítás mennyire pontosan jellemzi az Ön személyiségét. Használja a következő jelölést:

5 – Teljesen egyetértek

4 – Inkább egyetértek

3 – Igaz is, nem is

2 – Inkább nem értek egyet

1 – Egyáltalán nem értek egyet

3. Írja be a véleményét tükröző válasz számát a válaszlap megfelelő sorszáma mellé.
4. Győződjön meg arról, hogy minden kérdésre válaszolt-e valamilyen 1-től 5-ig terjedő számmal, attól függően, hogy mennyire pontosan jellemzi az Ön személyiségét.

1. Aktív, élénk személy vagyok.

2. Nem gondolkodom túl sokat azon, amit csinálok.

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

3. Hajlamos vagyok arra, hogy túlságosan átérezzem mások problémáit.
4. Nem foglalkoztat különösebben, hogy tetteim milyen hatással vannak másokra.
5. Mindig tudomásom van arról, hogy mi történik a világban.
6. Soha nem szoktam hazudni.
7. Nem szeretem az olyan tevékenységeket, amikor mindent bele kell adni az embernek.
8. Rendszerint igen körültekintő vagyok.
9. Elég ritkán vagyok feszült.
10. Megértem, amikor az embereknek szükségük van a segítségemre.
11. Nem egykönnyen jegyzem meg a hosszú telefonszámokat.
12. Mindig jól kijöttem másokkal.
13. Inkább hajlok arra, hogy kiálljak jogaimért, mint hogy lemondjak róluk.
14. Túl nagy akadályokba ütközve nem érdemes saját céljainkért küzdeni.
15. Meglehetősen érzékeny vagyok.
16. Nincs arra szükség, hogy mindenkivel szívélyesek legyünk.
17. Nem nagyon vonzanak az új és váratlan helyzetek.
18. A felmerülő problémákat mindig azonnal megoldom.
19. Nem szeretem az olyan munkahelyi környezetet, ahol nagy a versengés.
20. Ha egyszer eldöntöttem valamit, azt véghez is viszem.
21. Nem egykönnyen vesztetem el a türelmem.
22. Szeretek elvegyülni az emberek között.
23. Az újdonságok magukkal ragadnak.
24. Komoly veszélytől sem riadtam soha vissza.
25. Hajlamos vagyok a gyors döntésre.
26. Mielőtt bárminek nekifognék, nem sajnálom az időt arra, hogy felmérjem az összes lehetséges következményt.
27. Nem tartom magam szorongó embernek.
28. Ha barátaim bajba kerülnek, sokszor fogalmam sincs, hogy mit csináljak.
29. Nagyon jó az emlékezőtehetségem.
30. Mindig biztos voltam a dolgomban.
31. A munkában nem tartom különösen fontosnak, hogy jobb legyek, mint mások.
32. Nem szeretem a túlzott módszerességet vagy rendszerességet.
33. Sebezhetőnek érzem magam mások bírálataival szemben.
34. Nem vonakodom, ha idegennek kell segíteni.
35. Az állandóan változó helyzetek nem vonzanak.
36. Sohasem szegtem meg a szabályokat, még gyermekkoromban sem.
37. Nem szeretem az olyan tevékenységeket, amikor minden változik és mozgásban van.
38. Nem hiszem, hogy érdemes erőnkön felül teljesíteni, még akkor sem, ha a határidő sürget.

39. Mindent megtennék, csak hogy kitűnjek.
40. Nem tartózkodom mások bírálatától, különösen akkor, ha megérdemlik. ...
41. Úgy gondolom, hogy nincsenek általánosan érvényes értékek vagy magatartási szabályok.
42. Egy probléma megoldásánál nem hatékony, ha sok különböző szempontot fontolgatunk....
43. Általában nem leszek dühös még olyankor sem, amikor pedig jó okom lenne rá.
44. Bármikor könnyen elismerem az általam elkövetett hibákat.
45. Ha bosszús vagyok, gúnyolódni kezdek.
46. Amit elhatároztam, még akkor is véghez viszem, ha ez előre nem látható következményekkel jár.
.....
47. Nem vesztegetem az időt olyan ismeretek megszerzésére, melyek nem igazán tartoznak az érdeklődési körömhöz.
48. Majdnem mindig tudom, hogyan feleljek meg mások igényeinek.
49. Amibe belekezek, azt folytatom, még akkor is, ha a várt sikerek elmaradnak.
50. Ritkán érzem magam magányosnak vagy szomorúnak.
51. Nem szeretek egyszerre több dolgot csinálni.
52. Általában barátságos vagyok, még azokkal is, akiket nem szeretek.
53. Gyakran minden időmet lefoglalják munkáim és kötelezettségeim.
54. Ha valami áthúzza a számításomat, nem ragaszkodom eredeti tervemhez minden áron, hanem máshoz látok.
55. Nem érdekelnek a túlságosan komoly TV műsorok.
56. Olyan ember vagyok, aki mindig új és új élményeket keres.
57. A rendetlenség nagyon bosszant.
58. Általában nem reagálok gyorsan.
59. Mindig találok alkalmas érvet, hogy fenntartsam nézeteimet és meggyőzzek másokat igazamról.
.....
60. Szeretek folyamatosan tájékozódni még olyan témákban is, melyek érdeklődési körömon kívül
esnek.
61. Nem tartom túlságosan fontosnak, hogy megmutassam, mire vagyok képes.
62. Ki vagyok szolgáltatva hangulatom gyakori változásainak.
63. Néha lényegtelen dolgokon is feldühödöm.
64. Nem szívesen adok kölcsönt, még olyanoknak sem, akiket jól ismerek.
65. Nem szeretem a nagy összejöveteleket.
66. Általában nem szervezem meg az életem a legapróbb részletekig.
67. Más népek életstílusa és szokásai sohasem érdekelték.
68. Nem riadok vissza attól, hogy azt mondjam, amit gondolok.
69. Gyakran kiborulok.
70. Általában nem érdemes tekintettel lenni mások problémáira.

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

71. Összejöveleteken nem izgat különösebben, ha a figyelem középpontjába kerülök.
72. Azt hiszem, hogy egy problémát sokféleképpen meg lehet oldani.
73. Ha úgy érzem, hogy igazam van, még akkor is gondot fordítok arra, hogy másokat meggyőzzek, ha ez időt és fáradságot vesz igénybe.
74. Általában hajlamos vagyok arra, hogy ne bízzak túlságosan másokban.
75. Nehezemre esik abbahagyni azt, amit elkezdtem.
76. Általában nem veszem el a nyugalmam.
77. Nem fordítok sok időt olvasásra.
78. Általában nem szoktam szóba elegyedni utastársaimmal.
79. Olykor annyira aprólékos vagyok, hogy unalmas lehetek másoknak.
80. Mindig tökéletesen becsületesen viselkedtem.
81. Nincsenek nehézségeim érzelmeim kordában tartásával.
82. Sohasem törekedtem tökéletességre.
83. Néha elhamarkodottan cselekszem.
84. Soha nem emeltem fel a hangom, és sohasem verekedtem senkivel.
85. Nem érdemes mindent beleadnunk, úgysem lehetünk tökéletesek.
86. Társaim, kollégáim nézeteit nagy tiszteletben tartom.
87. Mindig nagyon érdeklődtem a tudományok iránt.
88. Szívesen megbízom másokban.
89. Általában nem reagálok túlzott mértékben, még erős érzelmekre sem.
90. Nem hiszem, hogy a történelem tudása hasznos lenne számunkra.
91. Általában nem reagálok a provokációkra.
92. Bármit tettem, jobban nem csinálhattam.
93. Azt hiszem, mindenkiben van valami jó.
94. Könnyen szóba elegyedem számomra ismeretlen emberekkel.
95. Nem hiszem, hogy van esélyem arra, hogy meggyőzzek másokat, ha ők nem úgy vélekednek, mint én.
96. Ha kudarcot vallok egy feladatban, addig próbálkozom, amíg nem sikerül megoldanom.
97. A tőlünk távoli kultúrák mindig elbűvöltek.
98. Gyakran vagyok ideges.
99. Nem vagyok bőbeszédű.
100. Nem túl hasznos munkatársaidhoz alkalmazkodni, ha ezzel saját tempódat csökkented.
101. Mindig mindent az első olvasásra megérték.
102. Mindig biztos vagyok magamban.
103. Nem tudom mi készteti az embereket arra, hogy másképp viselkedjenek, mint az átlag.
104. Fölöttébb bosszant, ha olyankor zavarnak, amikor valami érdekeset csinálok.
105. Nagyon szeretek kulturális vagy tudományos ismeretterjesztő műsorokat nézni.

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

106. Mielőtt befejeznék egy munkát, sok időt fordítok arra, hogy újra átnézzem.
107. Ha valami nem sikerül azonnal, nem küszködöm vele túl sokat.
108. Ha szükséges, minden további nélkül megmondom, hogy mindenki törődjön a maga dolgával.
.....
109. Ha valamely ténykedésem kellemetlenséget okoz másoknak, biztos, hogy abbahagyom.
110. Ha egy munkát befejezek, nem gondolom át újra minden részletét.
111. Meggyőződésem, hogy együttműködve sokkal jobb eredményeket lehet elérni, mint versengve.
.....
112. Jobban szeretek olvasni, mint sportolni.
113. Sohasem kritizáltam senkit.
114. Minden élmény iránt lelkesedem.
115. Csak akkor vagyok elégedett, ha sikerült terveimet végrehajtani.
116. Ha bírálják, nem állom meg, hogy rákérdezzek, mi az oka.
117. Verseny nélkül semmit sem lehet az életben elérni.
118. Mindig megpróbálom a dolgokat több nézőpontból megvizsgálni.
119. Még szélsőségesen nehéz helyzetekben sem vesztetem el az önuralmam.
120. Néha még az apró problémák is aggasztanak.
121. Általában nem vagyok túl közvetlen idegenek társaságában.
122. Nem szoktam hirtelen változtatni a hangulatomat.
123. Nem szeretem a kockázatos dolgokat.
124. Soha nem érdeklődtem tudományos vagy filozófiai kérdések iránt.
125. Amikor belekezek valamibe, soha nem tudom, be fogom-e fejezni.
126. Általában megbízom mások szándékaiban.
127. Mindig kedveltem azokat, akiket ismertem.
128. Senkinek sem szabad túlságosan elnézőnek lennie bizonyos emberekkel. ...
129. Általában a legapróbb részletekre is figyelek.
130. Senki sem ismerheti meg teljesen képességeit, ha csoportban dolgozik.
131. Nem szoktam új megoldásokat keresni a már megoldott problémákra.
132. Nem hiszem, hogy érdemes időt vesztegetni annak az újraellenőrzésére, amit már megcsináltunk.
.....

D3

Kérlek, az alábbi táblázat segítségével értékeld, mennyire értesz egyet az egyes állításokkal.

nagyon nem értek egyet - 1

nem értek egyet - 2

egyét is érték, meg nem is - 3

egyétérték - 4

teljes mértékben egyétérték - 5

A:

1. Nem bölcs dolog elárulni a titkaidat.
2. Általában az ember nem dolgozik keményen, amíg nem muszáj.
3. Akármibe is kerüljön, a fontos embereket a saját oldaladra kell állítanod.
4. El kell kerülni a közvetlen konfliktust másokkal, mert a jövőben még hasznosak lehetnek.
5. Bölcs dolog számontartani azokat az információkat, amiket később felhasználhatsz mások ellen.
6. Érdemes megvárni a megfelelő alkalmat, hogy bosszút állj.
7. Vannak dolgok, amiket érdemes elrejtetni mások elől, mert nem kell tudniuk róluk.
8. Meg kell győződnöd róla, hogy a terveid neked hasznosak, nem másoknak.
9. A legtöbb ember manipulálható.

B:

1. Az emberek természetes vezetőként látnak engem.
2. Utálok a figyelem középpontjában lenni.
3. Számos csoporttevékenység általában unalmas nélkülem.
4. Tudom, hogy különleges vagyok, mert mindenki ezt mondja nekem.
5. Szeretek megismerkedni fontos emberekkel.
6. Zavarban érzem magam, ha valaki megdicsér.
7. Hasonlítottak már híres emberekhez.
8. Átlagos ember vagyok.
9. Ragaszkodom ahhoz, hogy megkapjam a tiszteletet, amit megérdemlek.

C:

1. Szeretek bosszút állni a hatóságokon.
2. Elkerülöm a veszélyes helyzeteket.
3. A bosszúnak gyorsnak és mocskosnak kell lennie.
4. Az emberek gyakran mondják, hogy nem vagyok ura önmagamnak.
5. Igaz, hogy gonosz tudok lenni másokkal. (vagy szeretek olyan emberekkel szeretkezni, akiket alig ismerek).
6. Azok, akik ujjat húznak velem, mindig megbánják.
7. Sosem kerültem összetűzésbe a törvénnyel.
8. Szeretem bosszantani a veszteseket.

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

9. Akármit mondanék, hogy megszerezsem, amit akarok.

SRA

Útmutató: válassza ki a jobb oldali kategóriákból, hogy milyen gyakorisággal jellemzik önt az egyes események!

soha – 1

egyszer – 2

több, mint egyszer – 3

gyakran – 4

nagyon gyakran – 5

1. Segítettem egy olyan idegennek, aki elakadt az autójával (kitolni a hóból, megjavítani, stb.).

2. Útbaigazítottam egy idegent.

3. Váltottam már pénzt egy idegennek.

4. Adtam már pénzadományt jótékony célból.

5. Adtam már pénzt egy idegennek, akinek szüksége volt rá (vagy kért tőlem).

6. Adtam már használati tárgyakat vagy ruhákat jótékony célból.

7. Végeztem önkéntes munkát jótékony célból.

8. Adtam vért.

9. Segítettem egy idegennek cipelni a holmijait (könyvek, csomag, stb.).

10. Nyitva tartottam az ajtót egy idegennek (bejáratnál, liftben, stb.).

11. Magam elé engedtem valakit a sorban (szupermarketben, bankban, stb.).

12. Elfuvaroztam egy idegent a kocsimmal.

13. Szóltam a pénztárosnak (bankban, szupermarketben), amikor elszámolta az összeget és kevesebbet kért tőlem vagy többet adott vissza.

14. Kölcsönadtam egy számomra valamilyen értékkel bíró tárgyat (pl. tányér, szerszám, stb.) egy szomszédomnak, akit nem ismerek olyan jól.

15. Vásároltam „jótékonyági” terméket (karácsonyi kártya, kulcstartó, stb.), mert tudtam, hogy ezzel jó célt szolgállok.

16. Segítettem a házi feladatában egy olyan osztálytársamnak, akit nem ismerek túl jól, ha jobban értettem, mint ő.

17. Fizetség nélkül, önként ajánlottam fel, hogy vigyázok egy szomszéd háziállatára vagy gyermekére, mielőtt megkért volna.

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

18. Felajánlottam a segítségemet egy hátrányos helyzetű vagy idős idegennek az utcán (pl. átkísérni az út túloldalára).

19. Felajánlottam az ülőhelyemet egy álló idegennek egy tömegközlekedési eszközön (busz, vonat, stb.).

20. Segítettem egy ismerősömnek a költözésében.

SWLS

Jelölje meg egy 7 fokú skála segítségével, hogy mennyire ért egyet a következő állításokkal.

	egyáltalán nem ért egyet	nem ért egyet	inkább nem ért egyet	semle- ges	inkább egyetért	egyet- ért	teljesen egyetért		
1. Az életem a legtöbb tekintetben közel van az ideálishoz	1	2	3	4	5	6	7	0-X	
2. Az életkörülményeim kitűnőek.	1	2	3	4	5	6	7	0-X	
3. Elégedett vagyok az életemmel	1	2	3	4	5	6	7	0-X	
4. Eddig minden fontosabb dolgot megszereztem, amit akartam	1	2	3	4	5	6	7	0-X	
5. Ha újrakezdhetném, szinte semmin nem változtatnék	1	2	3	4	5	6	7	0-X	

IRI

Kérem az egyes állítások mellett az alábbi módon jelölje azt a számot, amely a legjellemzőbb Önre.

0 – egyáltalán nem jellemző

1 – alig jellemző

2 – jellemző

3 – nagyon jellemző

4 – teljes mértékben jellemző

1. Elég gyakran álmodozok vagy fantáziálok olyan dolgokról, amelyek megtörténhetnek velem.

2. Gyakran gondolok aggodalommal és együttérzéssel azokra az emberekre, akiknek a sorsa kevésbé szerencsés, mint az enyém.

3. Olykor nehézséget okoz, hogy a dolgokat a másik személy nézőpontjából ítélje meg.

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

4. Megesik, hogy nem nagyon szomorít el mások problémája.
5. Nagyon bele tudom élni magam egy regényhős érzéseibe.
6. Veszélyhelyzetben szorongás fog el, és igen kényelmetlenül érzem magam.
7. Általában tárgyilagos maradok, ha filmet vagy színdarabot nézek, nem élem magam teljesen a cselekménybe.
8. Vitás kérdésekbe megpróbálom minden egyes vitapartner nézőpontját figyelembe venni, mielőtt magam döntenék.
9. Ha azt látom, hogy valakit kihasználnak, többnyire felveszem a „védő” szerepét.
10. Olykor tehetetlennek érzem magam, ha erős érzelmekkel teli szituációba kerülök.
11. Olykor úgy próbálom megérteni a barátaimat, hogy elképzelem, milyenek lehetnek a dolgok az ő nézőpontjukból tekintve.
12. Ritkán fordul velem elő, hogy teljesen elmerülök egy jó könyvben vagy filmben.
13. Megpróbálok nyugodt maradni, ha azt látom, hogy valakit megsértettek.
14. Mások balszerencséje nem szokott túlzottan igénybe venni.
15. Ha tudom, hogy valamiben igazam van, nem vesztegetem az időmet azzal, hogy mások érveit végighallgassam.
16. Miután megnéztem egy színdarabot vagy filmet, úgy érzem magam, mintha én lettem volna az egyik szereplő.
17. Megriadok, ha érzelmileg feszült helyzetbe kerülök.
18. Olykor nem érzek túl nagy sajnálatot, ha azt látom, hogy igazságtalanul bánnak valakivel.
19. Vészhelyzetekben elég jól megállom a helyemet.
20. Többnyire érzékenyen érintenek azok az események, amelyeknek tanúja vagyok.
21. Azt hiszem, minden kérdésnek két oldala van, ezért megpróbálom mindkettőt megismerni.
22. Lágyszívű emberként jellemezhetném magam.
23. Ha egy jó filmet nézek, könnyen bele tudom képzelni magam a főhős helyébe.
24. Vészhelyzetekben elveszítem a fejem.
25. Ha valami idegesít, általában leállok egy percre, és megpróbálom magam a másik helyébe képzelni.
26. Ha egy érdekes novellát vagy regényt olvasok, elképzelem, hogy én mit éreznék, ha mindaz, amiről szó van, velem történne.
27. Nagyon kikészülök, ha azt látom, hogy valakinek szüksége volna segítségre, mert vészhelyzetbe került.
28. Mielőtt bárkit kritizálnék, megpróbálom elképzelni, hogy érezném magam az ő helyében.

SSS

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

Figyelmesen olvassa el az itt található mondatokat! Az utánuk felsorolt két lehetőség közül jelölje be azt, amelyik inkább jellemző Önre, vagy azt, amelyik inkább megfelel ízlésének vagy érzéseinek. Lehetséges, hogy egyes esetekben úgy találja, hogy mindkét állítás jellemző Önre. Kérjük, ilyenkor mégis válassza ki a két állítás közül azt, amelyik közelebb áll az érzéseihez. Lehetnek olyan esetek is, ahol egyik lehetőség sem áll Önhöz igazán közel. Ilyen esetben jelölje be azt a lehetőséget, amely kevésbé idegen, kevésbé ellenszenves az Ön számára. Nagyon fontos, hogy minden esetben csak egyet válasszon ki a lehetőségek közül. Nincsenek jó vagy rossz válaszok.

1. (A) Szeretem a vad házibulikat, ahol semmi sem tilos.
(B) Jobban kedvelem a csendes összejöveteleket, ahol jól lehet beszélgetni.
2. (A) Szívesen lennék hegymászó.
(B) Nem tudom megérteni, hogy egyesek miért kockáztatják a nyakukat hegymászással.
3. (A) Nem szívesen próbálnék ki olyan szert, aminek különös, vagy veszélyes hatása lehet.
(B) Szívesen kipróbálnék egyet azok közül a szerek közül, melyek hallucinációkat okoznak.
4. (A) Értelmes ember elkerüli a veszélyes tevékenységet.
(B) Néha szeretek olyan dolgokat csinálni, amik egy kicsit félelmetesek.
5. (A) Az a tapasztalatom, hogy az élénkítő szerek nem jól hatnak rám.
(B) Szeretek feldobott állapotban lenni.
6. (A) Szívesen kipróbálnám az ejtőernyős ugrást.
(B) Nem szívesen ugranék ki egy repülőgépből.
7. (A) Szívesen töltöm az időmet otthon, ismerős környezetben.
(B) Nyugtalan leszek, ha hosszabb ideig otthon kell ülnöm.

EYES TESZT

Jelöld be a vizsgálati személy által mondott választ!

Arc	Érzelem 1	Érzelem 2	Érzelem 3	Érzelem 4
Próba	irigy	megrémült	arrogáns	gyűlölködő
1	játékos	vigasztaló	unatkozó	ingerült
2	ijedt	nyugtalan	bosszús	arrogáns
3	viccelődő	ideges	vágyakozó	eltökélt
4	viccelődő	makacs	jókedvű	ellazult
5	ingerült	gúnyolódó	aggódó	barátságos
6	megdöbben	álmodozó	türelmetlen	riadt
7	bocsánatkérő	barátságos	feszült	kedvetlen
8	kétségbeesett	megkönnyebbült	félénk	izgatott
9	bosszús	ellenséges	megdöbben	aggodalmaskodó
10	óvatos	makacs	unatkozó	megdöbben
11	ijedt	jókedvű	sajnálkozó	flörtölő
12	közönyös	pironkodó	szkeptikus	kedvetlen
13	határozott	reménykedő	fenyegető	félénk
14	ingerült	csalódott	szomorú	vádoló
15	elmélkedő	ideges	bátorító	jókedvű
16	ingerült	töprengő	bátorító	együttérző
17	kétkedő	szeretetteljes	játékos	megdöbben
18	határozott	jókedvű	megdöbben	unatkozó
19	arrogáns	hálás	gúnyolódó	tapogatódzó
20	parancsoló	barátságos	bűnbánó	elborzadt
21	pironkodó	álmodozó	összezavarodott	megrémült
22	aggodalmaskodó	hálás	makacs	esdeklő
23	megelégedett	bocsánatkérő	dacos	kíváncsiskodó
24	gondterhelt	ingerült	izgatott	ellenséges
25	megrémült	hitetlenkedő	kétségbeesett	érdeklődő
26	megdöbben	félénk	ellenséges	szorongó
27	viccelődő	óvatos	arrogáns	támogató
28	érdeklődő	viccelődő	szeretetteljes	megelégedett
29	türelmetlen	megdöbben	ingerült	töprengő
30	hálás	flörtölő	ellenséges	csalódott
31	szégyenkező	magabiztos	viccelődő	kedvetlen
32	komoly	szégyenkező	elképedt	riadt
33	pironkodó	bűnbánó	álmodozó	aggodalmaskodó
34	megdöbben	összezavarodott	bizalmatlan	ijedt
35	tanácstalan	ideges	makacs	elmélkedő
36	szégyenkező	nyugtalan	gyanakvó	döntésképtelen

2. sz. melléklet: Az informált beleegyezés szövege

Tájékoztató és nyilatkozat az altruizmus vizsgálatához

A vizsgálat célja annak feltérképezése, hogy az önzetlen segítségnyújtás milyen egyéb személyiségvonásokkal és megismerő funkciókkal párosul. Ennek vizsgálatára kérdőív formájában vizsgáljuk a személyiséget, az empátiát, a machiavellizmust, valamint az altruizmust. Emellett, egy számítógépes feladat segítségével mérjük fel az érzelmek felismerésének képességét. A fenti vizsgálatoknak káros következménye nincs. Valamennyi mérőeszköz kitöltése anonim módon történik, jellege megadásával.

A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS ÉS KORRELÁTUMAI

Alulírott.....hozzájárulok, hogy a Szegedi Tudományegyetem vizsgálataiban 2014..... hó napján részt veszek.

Kijelentem, hogy a vizsgálat céljáról és jellegéről kielégítő tájékoztatást kaptam. A vizsgálatokhoz való hozzájárulásomért anyagi ellenszolgáltatást sem én, sem hozzátartozóm nem kapott.

Tudomásul veszem, hogy azonosításomra alkalmas személyi adatokat a vizsgálat vezetője bizalmasan kezeli, azokba a kísérlet lebonyolításában részt vevő személyeken kívül másoknak nem enged betekintést. Hozzájárulok, hogy a vizsgálat során felvett, azonosítására nem alkalmas adatok más kutatók számára is hozzáférhetőek legyenek.

Tudomásul veszem, hogy a vizsgálati adatok kutatási és nem diagnosztikai célokat szolgálnak, ilyen jellegű szakvéleményre a vizsgálatok elvégzését követően igényt nem támasztok.

Szeged, 2014.hó.....nap
aláírás

**A VONÁSSZINTŰ ALTRUIZMUS EVOLÚCIÓJA AZ EMPÁTIÁS
ÉRZELEMDETEKTÁLÁS ÉS AZ AVERZÍV SZEMÉLYISÉGJEGYEK TÜKRÉBEN**

The purpose of this paper was to analyze and organize the wide data on altruism and to approach the poorly researched different perspectives. While this kind of selflessness is considered a heavily situational and socially influenced phenomenon, we tried to ignore the pressure of the environment and we put the focus on the intrapersonal and evolutionary reasons behind it. In order to find fine details and take a side, we aimed for gathering information and support the long-debated conception of „Altruistic Personality”. Our goal was to get as much information as possible, thus our methods consisted of numerous measures, mostly centering different personality traits, empathic skills and their absence, emotional recognition from the eyes and the subjective opinion of one’s satisfaction with life. Our sample consists of 49 healthy university students with the average age of 20,78 ($SD=1,61$), who volunteered to participate in our research. With the uneven distribution of men and women (10-39), a balance is needed to be reached during later work. The results imply that certain personality traits are in connection with the agent’s quantity of executed altruistic behaviour through the lifetime; therefore a person who possesses the qualities of agreeableness, cooperation, courtesy, extraversion and dynamic energy, helps more often. However, neither openness to experience, sensory sensation seeking and emotional stability, nor the person’s career choice are related to prosocial behaviour. Our results also suggest that people who are more likely to help are overall more satisfied with their lives. In regards of the empathic skills and emotional recognition by seeing people’s eyes, we found that there is no connection between the altruism and the quality of eye-reading, although people with perspective-taking and empathic concern tend to help more. This denotes that altruistic behaviour has a strong trait-based empathic component both on a cognitive and an affective level. In terms of socially aversive personal traits, e.g. Machiavellism, narcissism and psychopathy, our results suggest that only Machiavellism has an effect on helping behaviour which appears in smaller amount of selflessness. Overall, we suppose that these personality traits can be considered adaptive in terms of evolutionary dynamics, so albeit a plethora of altruistic phenomena cannot be explained well yet, chances are there is base for the existence of the purely altruistic people.

Keywords: altruism, evolution, personality-traits, SRA, BFQ, Dark Triad Scale

